

ความสัมพันธ์ของกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล
กับการสร้างดุลยภาพระหว่างหลักการควบคุม
อาชญากรรม (Crime Control) กับ
หลักนิติกระบวนการ (Due Process)

ฉัตรทริกา นภานาพงศ์

ความสัมพันธ์ของกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลกับการสร้างดุลยภาพระหว่าง
หลักการควบคุมอาชญากรรม (Crime Control) กับหลักศุนิติกระบวนการ (Due Process)
The Relationship of Personal Data Protection Law with the Balancing
Of Crime Control Principles and Due Process Principles

ฉัตรทริกา นภานาพงศ์*
Chattrika Napatanapong

บทคัดย่อ

พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 นับเป็นกฎหมายที่มีความสำคัญต่อการป้องกันการละเมิดข้อมูลส่วนบุคคล และส่งผลให้สังคมได้ตระหนักถึงความสำคัญของการรักษาข้อมูลส่วนบุคคล อีกทั้ง ทุกภาคส่วนของประเทศทั้งภาครัฐและภาคเอกชนต่างมีบทบาทในการผลักดันให้กฎหมายนี้สามารถบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดกับเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล ซึ่งเป็นบุคคลที่มีฐานะเป็นประธานแห่งสิทธิ รวมทั้งยังเป็นปัจจัยหลักที่นำไปสู่การรักษาสิทธิความเป็นส่วนตัว (Right to Privacy) อันเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่ได้รับการรับรองจากตราสารระหว่างประเทศหลายฉบับ ซึ่งให้การคุ้มครองครอบคลุมบุคคลไม่ว่าจะมีสถานะใด หรือตกอยู่ภายใต้การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีในขั้นตอนใดก็ตาม

*บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ เรื่อง “ขอบเขตการรวบรวมและการรักษาความปลอดภัยของข้อมูลส่วนบุคคลในการดำเนินคดีอาญาขึ้นก่อนฟ้องของไทย” โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์กรรณิรมย์ โกมลารจุน.

This article is a part of dissertation, “The Scope of Personal Data Collection and Security Measures in Thailand’s Pre-Prosecution Criminal Proceedings.” Assistant Professor Dr.Kanpirom Komalarajun is an advisor.

**นิสิตในหลักสูตรนิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และอาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย; น.บ. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์; น.ม. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. E-mail: chattrika_nap@utcc.ac.th

Student in Doctor of Juridical Science Program, Faculty of Law, Chulalongkorn University and Lecturer in Law at Faculty of Law, The University of the Thai Chamber of Commerce; LL.B. Thammasat University; LL.M. Thammasat University.

วันที่รับบทความ (received) 17 กุมภาพันธ์ 2568, วันที่แก้ไขบทความ (revised) 1 พฤษภาคม 2568.
วันที่ตอบรับบทความ (accepted) 8 พฤษภาคม 2568.

บทความนี้จะเป็นการศึกษาความสัมพันธ์ของกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในฐานะกลไกหนึ่งในการสร้างดุลยภาพระหว่างหลักการควบคุมอาชญากรรม (Crime Control) กับหลักนิติกระบวนการ (Due Process) โดยได้ศึกษาทฤษฎีพื้นฐานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ทฤษฎีพื้นฐานเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและแนวคิดพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิความเป็นส่วนตัว ประกอบกับกรณีศึกษาต่างประเทศ เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ และสถานะของกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ได้แก่ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และสหราชอาณาจักร ซึ่งเป็นการศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ บทความเอกสารทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ รวมทั้งเอกสารขององค์กรระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษา พบว่า กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นกระบวนการสำคัญที่มีวัตถุประสงค์ในการกำหนดวิธีในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาดำเนินคดีให้เกิดความยุติธรรมมากที่สุด ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของผู้กระทำความผิด กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลจึงสามารถเข้าเป็นกลไกที่สำคัญในการกำหนดสัดส่วนหรือขอบเขตในการค้นหาความจริงในคดีอาญา ไม่ให้เกิดความเสียหายต่อปัจเจกบุคคลมากเกินไปว่าประโยชน์ที่รัฐควรจะได้จากการดำเนินคดี อันเป็นการลดทอนน้ำหนักของหลักการควบคุมอาชญากรรมไม่ให้มากเกินไป ในขณะเดียวกัน กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลสามารถเข้ามาช่วยจัดระบบรักษามาตรการความปลอดภัยของข้อมูลส่วนบุคคลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาให้ชัดเจนขึ้น อันเป็นการเสริมสร้างหลักการควบคุมอาชญากรรมโดยไม่กระทบต่อสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้กระทำความผิด เหยื่อ หรือพยานตามหลักนิติกระบวนการ อันจะก่อให้เกิดการสร้างประสิทธิภาพในระบบยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

คำสำคัญ: กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล, กระบวนการยุติธรรมทางอาญา, การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล

Abstract

Currently, the Personal Data Protection Act B.E. 2562 (2019) is a significant piece of legislation aimed at preventing personal data breaches and raising societal awareness of the importance of personal data protection. All sectors of the country, both public and private, play a role in ensuring that the law is enforced to the highest degree of effectiveness for data subjects, who are considered the principal rights holders. This act also contributes to the protection of the right to privacy, a fundamental human right recognized by numerous international instruments, covering individuals regardless of their status or the stage of any judicial proceedings they might be undergoing.

This article will study the relationship of personal data protection laws as a mechanism to create a balance between the principles of crime control and due process. It will examine fundamental theories related to the criminal justice process and basic concepts related to the protection of privacy rights. Additionally, it will include case studies from foreign countries to analyze the relationship and status of personal data protection laws within the criminal justice process, particularly in Germany and the United Kingdom. The study will be based on research from books, articles, and documents in both Thai and English, as well as relevant international organization documents.

The study found that the criminal justice process is crucial, aiming to bring offenders to justice as fairly as possible, which may impact the rights and freedoms of offenders. Personal data protection laws thus serve as a vital mechanism in defining the scope of truth-seeking in criminal cases, preventing undue harm to individuals beyond the benefits the state should gain from prosecution. This reduces the excessive weight on crime control principles. Concurrently, personal data protection laws help establish clear measures for safeguarding personal data within the criminal justice process, enhancing crime control principles without infringing on the fundamental rights of offenders, victims, or witnesses according to due process principles. This contributes to improving the efficiency of Thailand's criminal justice system.

Keywords: personal data protection act, criminal procedure, personal data protection

1. บทนำ

กระบวนการพิจารณาความอาญาชั้นสอบสวนเป็นต้นธารแห่งความยุติธรรม และตั้งอยู่บนหลักการพื้นฐานในการรักษาสสมดุลระหว่างประโยชน์ของสังคม (Crime Control) ประกอบด้วยการค้นหาความจริง ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา การดำเนินคดีที่รวดเร็ว และประโยชน์ของผู้ถูกดำเนินคดี (Due Process) จึงเป็นระบบปฏิบัติการที่หน่วยงานของรัฐทำหน้าที่ควบคุมสังคม ยับยั้งการกระทำความผิด และยับยั้งการเกิดอาชญากรรม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจึงได้กำหนดอำนาจของเจ้าพนักงานในการดำเนินคดีชั้นสอบสวนตามประมวลวิธีพิจารณาความอาญาในการสอบสวน และรวบรวมพยานหลักฐานทุกอย่างที่เกี่ยวข้อง เพื่อค้นหาความจริงเกี่ยวกับการกระทำของผู้ต้องหา และข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความประพฤติของผู้ต้องหา โดยในการตรวจสอบความจริงในชั้นสอบสวนพยานหลักฐานที่ต้องรวบรวมนั้น เป็นได้ทั้งพยานหลักฐานที่เป็นผลร้ายแก่ผู้ต้องหา และเป็นพยานหลักฐานที่เป็นผลดี หรือเป็นประโยชน์แก่ผู้ต้องหา รวมทั้งพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการบรรเทาโทษผู้ต้องหา

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาถึงการรักษาสสมดุลของประโยชน์ของสังคม และประโยชน์ของผู้ถูกดำเนินคดี ในกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลอันเป็นพยานหลักฐานในชั้นสอบสวนในปัจจุบัน จะเห็นได้ว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในปัจจุบันไม่เพียงพอต่อการรักษาสสมดุลในการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหา และผู้เสียหาย ซึ่งเป็นกฎหมายที่รักษาสสมดุลระหว่างสิทธิความเป็นส่วนตัว และการป้องปรามอาชญากรรม ดังจะเห็นได้จากในขั้นตอนการรวบรวมข้อมูลอันเป็นพยานหลักฐาน การแสวงหาพยานหลักฐานกลับเป็นดุลพินิจของพนักงานสอบสวนทั้งหมด โดยไม่มีการกำหนดขอบเขตหรือข้อยกเว้นในการรวบรวมข้อมูล ซึ่งล้วนมีข้อมูลที่เป็นข้อมูลทั่วไปและข้อมูลส่วนบุคคลของทั้งผู้เสียหาย ผู้ต้องหา หรือพยานที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ ในขั้นตอนการเก็บรักษาข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมมาในปัจจุบัน ยังไม่มีระบบในการเก็บข้อมูลที่คำนึงถึงแนวทางในการจัดลำดับความสำคัญของข้อมูล หรือผลกระทบต่อสิทธิความเป็นส่วนตัว รวมทั้งยังไม่มีแนวทางในการรักษาข้อมูลในวงจรชีวิตข้อมูลอื่น ๆ ได้แก่ ขั้นตอนการเปิดเผย หรือการลบทำลายข้อมูลด้วย

อย่างไรก็ดี ในปัจจุบันประเทศไทยได้มีการตราพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 เพื่อคุ้มครองสิทธิความเป็นส่วนตัวของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล (Data Subject) ซึ่งเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่ได้รับการรับรองและคุ้มครองในตราสารระหว่างประเทศหลายฉบับ ที่เป็นรากฐานของสิทธิมนุษยชนในทางระหว่างประเทศ และตราสารระหว่างประเทศทางด้านสิทธิมนุษยชนหลายฉบับ รวมทั้งกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบให้กับผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลในการประมวลผล และรักษาความมั่นคงปลอดภัยของข้อมูลส่วนบุคคล บทความนี้จึงเป็นการศึกษาความสัมพันธ์ของกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในฐานะที่เป็นหนึ่งในเครื่องมือที่ช่วยรักษาสสมดุลระหว่างหลักการควบคุมอาชญากรรม (Crime Control) กับหลักสิทธิกระบวนการ (Due Process) อันเป็นรากฐานของประสิทธิภาพของ

กระบวนการยุติธรรมทางอาญา รวมทั้งศึกษากรณีตัวอย่างของต่างประเทศที่มีบริบทการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล และระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่คล้ายคลึงกับประเทศไทย เพื่อนำมาสู่แนวทางการส่งเสริมในการนำกลไกการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลมาใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยต่อไป

2. แนวคิดพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้นก่อนฟ้องคดี

ในการจำกัดสิทธิของประชาชนเพื่อประโยชน์ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาความอาญา ซึ่งเป็นการทำหน้าที่หนึ่งของรัฐในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมโดยใช้มาตรการทางกฎหมายต่าง ๆ นั้น รัฐจะต้องให้ความคุ้มครองแก่สิทธิ และเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนด้วย หากรัฐเน้นหนักไปที่การรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมโดยบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด ก็จะทำให้สิทธิของประชาชนถูกล่วงล้ำมาก ในทางกลับกัน หากให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนมาก ก็จะเป็นอุปสรรคกับการบังคับใช้กฎหมายหรือการปราบปรามอาชญากรรมได้

2.1 ทฤษฎีพื้นฐานเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

ศาสตราจารย์ Herbert L. Packer ได้ศึกษาและกำหนดแนวคิดในการดำเนินกระบวนการพิจารณาความอาญาขึ้น ซึ่งแนวคิดดังกล่าวได้นำมาสู่หลักการพื้นฐานของวิธีพิจารณาความอาญาจนถึงปัจจุบัน โดยแนวคิดในการดำเนินกระบวนการพิจารณาความอาญาประกอบด้วย 2 หลักการ ได้แก่ หลักการควบคุมอาชญากรรม (Crime Control) กับหลักสุจริตกระบวนการ (Due Process) ดังนั้น แม้ว่ากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของแต่ละประเทศในโลกได้กำหนดหน้าที่ขององค์กรต่าง ๆ อำนาจ ตลอดจนวิธีการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่แตกต่างกัน แต่รูปแบบในการดำเนินคดีอาญา วิธีการหรือหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ล้วนมีวัตถุประสงค์เดียวกัน คือ กระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่มีประสิทธิภาพและยุติธรรม โดยการรักษาสมดุลระหว่างหลัก Crime Control และหลัก Due Process ในทุก ๆ ขั้นตอนของการดำเนินคดีตั้งแต่การสืบสวน สอบสวน ไปจนถึงการพิจารณาคดีในชั้นศาล

2.1.1 หลักการควบคุมอาชญากรรม (Crime Control)

หลักการควบคุมอาชญากรรม (Crime Control) ตั้งอยู่บนหลักการที่ว่า การปราบปรามการกระทำผิดทางอาญาเป็นหน้าที่ที่สำคัญที่สุดในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และเชื่อว่าประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมอยู่ที่การควบคุม ระงับ และปราบปรามอาชญากรรมเป็นหลักสำคัญ จึงต้องมีสถิติการจับกุมผู้กระทำความผิด และมีการพิพากษาลงโทษผู้กระทำความผิดสูง เนื่องจากหากเจ้าหน้าที่ไม่สามารถควบคุมหรือปราบปรามอาชญากรรมหรือจับกุมผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้ ย่อมนำไปสู่การล่มสลายของความสงบเรียบร้อยของประชาชน และแสดงให้เห็นว่า ความไม่สงบเรียบร้อยของสังคม และเสรีภาพ

ของประชาชนผู้สุจริตย่อมได้รับความกระทบกระเทือน การควบคุมอาชญากรรมจึงจำเป็นต้องมีการดำเนินการที่มีประสิทธิภาพ¹ ซึ่งประสิทธิภาพในที่นี้ รวมไปถึงการดำเนินการตามขั้นตอนอย่างรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเด็ดขาด

อย่างไรก็ตาม ความมุ่งหมายของทฤษฎีนี้ คือ ขั้นตอนในกระบวนการยุติธรรมจะต้องรวบรัด คดีอาญาทั้งหลายทั้งปวงซึ่งเข้ามาสู่ระบบความยุติธรรมตามทฤษฎีนี้จะดำเนินไปตามขั้นตอนต่าง ๆ ที่กำหนดไว้อย่างสม่ำเสมอไม่หยุดชะงัก หรือที่เรียกว่า กระบวนการกลั่นกรอง (Screening Process) กล่าวคือ ในแต่ละขั้นตอนของการดำเนินคดีตั้งแต่การสืบสวนก่อนทำการจับกุม การจับกุม การสืบสวน ภายหลังการจับกุม การเตรียมคดีเพื่อฟ้องยังศาล การพิจารณาคดี การพิพากษาลงโทษผู้กระทำความผิด และการปลดปล่อยจำเลยขั้นตอนต่าง ๆ จะดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง และจะต้องวินิจฉัยคดีให้เสร็จสิ้นไป ตั้งแต่ขั้นต้นของกระบวนการ เช่น ผู้ต้องหาที่มีพยานหลักฐานอ่อน หรือพยานหลักฐานไม่เพียงพอที่จะลงโทษได้ หรือไม่ทราบแน่ชัดว่ากระทำความผิดก็ให้ปล่อยตัวไปแทนที่จะนำตัวผู้ต้องหาตามขั้นตอนต่าง ๆ จนเสร็จสิ้นกระบวนการแล้วศาลพิพากษายกฟ้องปล่อยตัวจำเลยไป เป็นต้น²

2.1.2 หลักศุนิติกระบวนการ (Due Process)

หลักศุนิติกระบวนการ (Due Process) ตั้งอยู่บนหลักนิติธรรม และให้ความสำคัญในเรื่องความเป็นธรรมในแต่ละขั้นตอนต่าง ๆ มากกว่าแนวคิดในเรื่องการควบคุมอาชญากรรม เนื่องจากการดังกกล่าวอธิบายว่า ในการค้นหาข้อเท็จจริงซึ่งกระทำโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจและอัยการหรือฝ่ายปกครอง ในบางกรณีอำนาจที่เจ้าหน้าที่ของรัฐได้รับสามารถทำให้บุคคลตกอยู่ภายใต้อำนาจบังคับของรัฐ ซึ่งอาจส่งผลทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐใช้วิธีการล่อลวง ชู่เชื้อ หรือการสร้างพยานหลักฐานขึ้นใหม่ได้ หลัก Due Process จึงมุ่งเน้นถึงการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนเป็นเรื่องสำคัญอันจะต้องยึดถือเป็นหลัก³ ในการพิจารณาคดีอาญาหรือได้สวนข้อกล่าวหาจึงต้องมีลักษณะเป็นทางการ และเปิดเผยในศาลสถิตยุติธรรม และจะต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้บริสุทธิ์ (The Presumption of Innocent) กล่าวคือ บุคคลจะไม่ถูกกล่าวหาว่าประกอบอาชญากรรมเพียงเพราะมีพยานหลักฐานว่าเขาได้กระทำเท่านั้น แต่เป็นหน้าที่ของฝ่ายโจทก์ที่จะต้องพิสูจน์ความผิดนั้นให้ได้⁴ และมีระบบการตรวจสอบถ่วงดุลเพื่อป้องกัน

¹Herbert Leslie Packer, "Two Models of the Criminal Process," *University of Pennsylvania Law Review* 113 (2507): 9–10.

²อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ, *สิทธิมนุษยชนและกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศไทย* (กรุงเทพมหานคร: สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์, 2529), หน้า 3–4.

³Herbert Leslie Packer, op. cit., p. 9.

⁴John Nicholas Ferdico, Henry Francis Fradella and Christopher David Totten, *Criminal Procedure for the Criminal Justice Professional* (Wadsworth Cengage Learning, 2012), p. 5.

มิให้รัฐใช้อำนาจตามอำเภอใจ ซึ่งอาจส่งผลให้ขั้นตอน และวิธีดำเนินการสืบสวนสอบสวน ตลอดจน การพิจารณาพิพากษาเป็นไปอย่างล่าช้า⁵

ดังนั้น การดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาตามหลักการควบคุมอาชญากรรม (Crime Control) และหลักศุภนิติกระบวนการ (Due Process) แม้จะมีเจตนารมณ์จะก่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยของประชาชนเหมือนกัน แต่ในแง่ของวิธีการที่นำไปสู่เป้าประสงค์อาจมีความแตกต่างกัน โดยหลัก Crime Control มีวิถีทางที่เน้นประสิทธิภาพ ในขณะที่หลัก Due Process เป็นหลักการที่มีวิถีทางเน้นที่คุณภาพ กล่าวคือ ประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมอยู่ที่การควบคุม ระงับ และปราบปรามอาชญากรรมเป็นหลักสำคัญ หากเจ้าหน้าที่ไม่สามารถควบคุมหรือปราบปรามอาชญากรรม หรือจับกุมผู้กระทำผิดมาลงโทษได้ การควบคุมอาชญากรรมจึงจำเป็นต้องมีการดำเนินการที่มีประสิทธิภาพ ในระดับสูง เช่น กระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่เน้นการจับกุม การฟ้องร้อง และการพิพากษาผู้กระทำผิดอาญาที่สามารถดำเนินการได้อย่างรวดเร็ว รวมถึงการดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพตามนัยของหลัก Crime Control คือ การประสบผลสำเร็จโดยการลงแรง และทุนน้อยที่สุด มิใช่พิจารณาว่าผลสำเร็จจะมีปริมาณมากกว่าเป็นเครื่องชี้ประสิทธิภาพ ในส่วนหลัก Due Process จะให้ความสำคัญในเรื่องความเป็นธรรมในแต่ละขั้นตอนต่าง ๆ และยึดถือกฎหมายหรือหลักนิติธรรมมีความสำคัญมากกว่าแนวคิดในเรื่องการควบคุมอาชญากรรม รวมทั้งจะมุ่งเน้นที่คุณภาพโดยการทำความเข้าใจว่ากระบวนการดำเนินคดีนั้นมีความละเอียดอ่อน ซับซ้อน และมีมาตรฐานเดียวกัน⁶ เช่น การกำหนดให้ผู้ต้องหาสามารถมีทนายความในการถามปากคำได้⁷ การกำหนดข้อสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็น ผู้บริสุทธิ์ (The Presumption of Innocent) เป็นต้น

จึงอาจกล่าวได้ว่า หลัก Crime Control และ Due process จึงมีความสัมพันธ์กัน ในลักษณะของการแปรผกผัน (Inverse Variation) โดยเป็นความสัมพันธ์ระหว่างของสองสิ่งหรือ ปริมาณสองปริมาณ เมื่อสิ่งหนึ่งเพิ่มขึ้น อีกสิ่งหนึ่งย่อมลดลงอย่างเป็นสัดส่วนกัน หรือเมื่อสิ่งหนึ่งลดลง อีกสิ่งหนึ่งเพิ่มขึ้นอย่างเป็นสัดส่วนกัน กล่าวคือ หากกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามีการคุ้มครองสิทธิ ที่มากขึ้น ย่อมจะส่งผลถึงประสิทธิภาพในการปราบอาชญากรรมที่ลดลง ในทางกลับกัน หากกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญาให้อำนาจหรือให้สิทธิเจ้าหน้าที่มากขึ้น ย่อมหมายความว่า การคุ้มครองสิทธิของ ประชาชนจากอำนาจของเจ้าหน้าที่ย่อมลดลงเช่นกัน⁸

⁵ ชัชชัย ยุระพันธุ์, แนวคิดและหลักการสำคัญในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (เอกสารประกอบการสอน, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ, 2566), หน้า 61.

⁶ เรื่องเดียวกัน.

⁷ Herbert Leslie Packer, op. cit., pp. 21-22.

⁸ ชัชชัย ยุระพันธุ์, เรื่องเดิม, หน้า 57.

2.2 หลักการพื้นฐานสำคัญที่สร้างดุลยภาพระหว่างหลักการควบคุมอาชญากรรม (Crime Control) กับหลักศุนิติกระบวนการ (Due Process)

ในปัจจุบันเนื่องจากการเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐนั้นย่อมส่งผลกระทบต่อสิทธิ และเสรีภาพของผู้ต้องหาโดยตรง ดังนั้น การให้อำนาจดังกล่าวจึงต้องเป็นไปอย่างเหมาะสมต่อพฤติการณ์แห่งคดี และมีความสมดุลในระหว่างประโยชน์ของรัฐ และประโยชน์ของประชาชน⁹ เนื่องจากในอีกด้านหนึ่งของสังคมที่สงบสุข คือ การใช้อำนาจของรัฐนั้นจะต้องไม่ละเมิดสิทธิ และเสรีภาพของปัจเจกชนจนเกินสมควร และต้องให้การรับรองคุ้มครอง หรือมีหลักประกันว่า ปัจเจกชนจะไม่ได้รับการปฏิบัติจากกระบวนการที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ดังนั้น อำนาจรัฐ และสิทธิ และเสรีภาพของปัจเจกชนจึงเป็นกรณีที่จะต้องทำให้เกิดความสมดุล และแสดงออกด้วยกระบวนการที่ชอบธรรม และเหมาะสม โดยหลักการพื้นฐานสำคัญที่สร้างดุลยภาพระหว่างหลักการควบคุมอาชญากรรม (Crime Control) กับหลักศุนิติกระบวนการ (Due Process)

2.2.1 หลักการค้นหาความจริง

การดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญานั้นมีความจำเป็นที่เจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องมีการใช้อำนาจเหนือประชาชนในการจะค้นหาความจริงและนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ เช่น การจับ การขัง การลงโทษด้วยวิธีต่าง ๆ ซึ่งกระทบต่อสิทธิ และเสรีภาพอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้เพื่อความสงบเรียบร้อยของสังคม และปกป้องคุณธรรมทางกฎหมาย ซึ่งล้วนเป็นประโยชน์ส่วนรวมได้แก่ การพิจารณาคดีอย่างรวดเร็ว ลงโทษอย่างรวดเร็ว และเข้มงวดสำหรับความผิด

การค้นหาความจริงในทางอาญา เป็นการกระทำของเจ้าพนักงานของรัฐที่ได้กระทำตามกฎหมาย ทั้งในชั้นสอบสวน ฟ้องร้อง ชั้นพิจารณา เป็นการกระทำที่ถูกต้องตามหลักนิติบัญญัติของรัฐ และได้ทำโดยชอบด้วยกระบวนการ เพื่อให้ได้มาซึ่งความจริงอันมีทั้งผลดี และผลร้ายของผู้ถูกกล่าวหาไม่ว่าจะเป็นการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐาน การตรวจค้นเพื่อพิสูจน์หรือค้นหาความผิด รวมทั้งการค้นหาพยานบุคคล พยานเอกสาร หรือพยานวัตถุ เท่ากับเป็นการรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ จากทุกฝ่ายก่อนเข้าสู่กระบวนการสุดท้าย คือ การประเมินค่าพยาน (Evaluation) ว่ามีความน่าเชื่อถือเพียงใด (Creditibility)¹⁰ เพื่อให้ได้ความจริงเป็นอันยุติ ก่อนที่จะนำไปปรับกับบทบัญญัติต่าง ๆ ของกฎหมาย โดยความจริงที่ได้มานั้นเป็นข้อมูลที่จะวินิจฉัยความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ถูกกล่าวหาต่อไป¹¹

⁹คณะนิติศาสตร์ ปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, “อำนาจรัฐในการควบคุมตัวบุคคลตามกฎหมายลักษณะพิเศษ,” สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม, 2552, ก.

¹⁰คณิต ณ นคร, *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา* (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2566), หน้า 12. อ้างถึงใน สุเมธ จิตต์พานิชย์, “หลักการค้นหาความจริงในการสอบสวน,” (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต, ภาควิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538), หน้า 5.

¹¹สุเมธ จิตต์พานิชย์, “หลักการค้นหาความจริงในการสอบสวน,” (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต, ภาควิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538), หน้า 5.

นอกจากนี้ การค้นหาความจริงในคดีอาญา กำหนดเพื่อพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหา หรือจำเลยนั้นเป็นเรื่องที่นานาประเทศให้ความสำคัญ อันถือเป็นหลักสากลในการให้ความคุ้มครองผู้ต้องหา หรือจำเลย อันเกี่ยวเนื่องกับมาตรฐานทางสิทธิมนุษยชน ซึ่งองค์การสหประชาชาติได้ให้การรับรอง เรื่องการดำเนินคดีอาญาไว้เป็นมาตรฐานสากลโดยบัญญัติไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights 1948)¹² และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางแพ่ง (พลเมือง) และทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights 1966)¹³ และ มาตรฐานดังกล่าวยังได้รับการบัญญัติรับรองในภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก และองค์กรทางสิทธิมนุษยชนต่าง ๆ เช่น The European Convention Human Rights and Fundamental Freedoms 1950¹⁴ เป็นต้น

ทั้งนี้ การค้นหาความจริงในคดีอาญา แม้จะเป็นหลักการพื้นฐานที่ได้รับการสนับสนุน ตามหลัก Crime Control กล่าวคือ การดำเนินงานตามขั้นตอนในกระบวนการยุติธรรมควรจะอยู่ภายใต้ อำนาจของพนักงานสอบสวน และพนักงานอัยการเป็นส่วนใหญ่ เพื่อให้การดำเนินคดีอาญาเป็นไป อย่างสม่ำเสมอ และไม่หยุดชะงัก ซึ่งก่อให้เกิดกระบวนการกลั่นกรอง (Screening Process) ในแต่ละ ขั้นตอน กล่าวคือ มีการสืบสวนก่อนทำการจับกุม การจับกุม การสืบสวนภายหลังการจับกุม การเตรียมคดี เพื่อฟ้องต่อศาล แต่อำนาจในการค้นหาความจริงของพนักงานสอบสวน และพนักงานอัยการจะต้อง ไม่กระทำด้วยการข่มขู่ ล่อลวง สร้างพยานหลักฐานขึ้นมาใหม่ หรืออีกนัยหนึ่งคือ กระทำได้เท่าที่กฎหมาย ให้อำนาจตามหลัก Due Process

ดังนั้น ในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในปัจจุบันจึงได้รับอิทธิพลจาก แนวความคิดของทั้งสองหลักการดังกล่าว ในการดำเนินคดีอาญากระบวนการแรกที่ทำหน้าที่ในการ ตรวจสอบข้อเท็จจริงต่าง ๆ เกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา คือ กระบวนการสอบสวน ซึ่งอาจแบ่ง กระบวนการสอบสวนคดีอาญาออกเป็น 2 ระบบใหญ่ ๆ ได้แก่¹⁵ 1) การสอบสวนตามระบบการดำเนินคดี อาญาตามข้อกล่าวหา (Accusatorial) ระบบดังกล่าว ผู้มีอำนาจสอบสวนจะไม่สามารถสอบสวนเพิ่มเติม จากข้อกล่าวหาจากคำร้องทุกข์ของผู้เสียหาย หรือคำกล่าวโทษของผู้พบเห็นการกระทำความผิด ผู้ทำการสอบสวนจึงต้องทำตัววางเฉยเป็นกลาง (Passive) ซึ่งระบบดังกล่าวมักถูกใช้ในกลุ่มประเทศที่ใช้ ระบบคอมมอนลอว์ (Common Law) อาทิ สหราชอาณาจักร และประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นต้น และ 2) การสอบสวนตามระบบการดำเนินคดีอาญาแบบไต่สวน (Inquisitorial System) ระบบดังกล่าว

¹²Universal Declaration of Human Rights 1948, Article 10 and Article 11(1).

¹³International Covenant on Civil and Political Rights 1966, Article 14.

¹⁴The European Convention Human Rights and Fundamental Freedoms 1950, Article 6.

¹⁵ณัฐพงศ์ สวัสดิ์วงษ์พร, “การค้นหาความจริงจากภูมิหลังของผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน,” (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550), หน้า 26-29.

นอกจากผู้มีอำนาจสอบสวนจะสอบสวนตามข้อกล่าวหาที่ได้รับมาจากคำร้องทุกข์ของผู้เสียหาย หรือ คำกล่าวโทษของผู้พบเห็นการกระทำความผิดแล้ว ยังต้องทำการสอบสวนทั้งในส่วนที่เป็นคุณ และเป็นโทษแก่ผู้ถูกกล่าวหาในคดี โดยไม่จำกัดรูปแบบ และการค้นหาความจริง ซึ่งในบางครั้งอาจส่งผลร้าย ต่อผู้กระทำผิดด้วย เช่น ผู้กระทำผิดถูกทรมานร่างกายเพื่อค้นหาความจริง เป็นต้น ซึ่งระบบดังกล่าว มักถูกใช้ในกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบซีวิลลอว์ (Civil Law) อาทิ สาธารณรัฐฝรั่งเศส และสหพันธ์ สาธารณรัฐเยอรมนี

2.2.2 หลักการรวบรวมพยานหลักฐานในคดีอาญา

ในกระบวนการพิจารณาคดีอาญา การรวบรวมพยานหลักฐานเป็นหลักการที่สำคัญ ในการค้นหาความจริง การที่จะมีความคิดเห็นในคดีไปในทิศทางใด จะต้องพิจารณาจากข้อเท็จจริงที่ได้รับ ในคดีให้ถี่ถ้วนก่อนตั้งแต่ในชั้นสอบสวนของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ชั้นสังคมคดีของพนักงานอัยการ และ ชั้นพิจารณาของศาล จึงกล่าวได้ว่า ในกระบวนการขึ้นก่อนฟ้องคดีจัดเป็นต้นธารแรกที่จะพยานหลักฐาน จากการรวบรวมจะนำไปสู่ผลของคดีในอนาคตหรืออาจนำไปสู่การชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน และพยานหลักฐานที่รับฟังมิได้โดยชอบด้วยกฎหมาย ทั้งนี้ ดุลพินิจที่จะนำมาปรับใช้กับการรับฟัง พยานหลักฐานในคดีอาญาจะต้องพิจารณาถึงหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องว่าพยานหลักฐานที่ได้มา ถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่ แนวคำพิพากษาศาลฎีกาได้วางหลักเกณฑ์และกำหนดแนวทางไว้อย่างไร ก่อนที่จะนำมาพิจารณาชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานชั้นพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ และศาลต่อไป¹⁶

อย่างไรก็ดี หลักการรวบรวมพยานหลักฐานในคดีอาญา เป็นหลักการที่ช่วยสร้างสมดุล ระหว่างหลักการควบคุมอาชญากรรม (Crime Control) กับหลักศุภนิติกระบวนการ (Due Process) กล่าวคือ แม้หลักการนี้จะกำหนดให้อำนาจเจ้าพนักงานในการรวบรวมพยานหลักฐานในคดีอาญา เพื่อใช้ในการดำเนินคดีทางอาญา แต่การรวบรวมพยานหลักฐานจำเป็นต้องคำนึงถึงหลักการย่อยที่มีวัตถุประสงค์ เพื่อถ่วงดุลอำนาจของเจ้าพนักงาน และประกันสิทธิเสรีภาพให้แก่ผู้ต้องหาหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องในคดีอาญา โดยประกอบไปด้วยหลักการที่สำคัญ ดังนี้

1) หลักสันนิษฐานว่าผู้กระทำความผิดเป็นผู้บริสุทธิ์ไว้ก่อน เป็นหลักการที่สำคัญ ของการดำเนินคดีอาญาที่อธิบายว่า หากศาลยังไม่ได้ตัดสินความผิด และมีคำพิพากษาถึงที่สุดจะถือว่า ผู้กระทำความผิดมีความผิดแล้วมิได้ และจะต้องอยู่ในสถานะผู้บริสุทธิ์อยู่เสมอจนกว่าจะเสร็จสิ้น กระบวนการดังกล่าว ซึ่งหลักการดังกล่าวเป็นหลักการสากลที่ปรากฏอยู่ในปฏิญญาสากลว่าด้วย สิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights หรือ UDHR) ข้อ 11 (1) ไว้ว่า “ทุกคน ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญา มีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่า มีความผิดตามกฎหมายในการพิจารณาที่เปิดเผย ซึ่งตนได้รับหลักประกันที่จำเป็นทั้งปวงสำหรับการต่อสู้คดี”

¹⁶สุเมธ จิตต์พานิชย์, เรื่องเดิม, หน้า 7.

2) หลักฟังความจากทุกฝ่าย เป็นหลักการที่ตั้งอยู่บนแนวความคิดเรื่องความยุติธรรมทางธรรมชาติในหลักการนี้กำหนดให้คู่ความทั้งสองฝ่ายเข้าได้แย้งแสดงพยานหลักฐานต่าง ๆ ได้อย่างมีอิสระ รวมถึงมีสิทธิเข้าฟังพิจารณาคดีโดยเปิดเผย โดยศาลจะต้องวินิจฉัยข้อเท็จจริง และชี้แจงน้ำหนักพยานหลักฐานของทั้งสองฝ่ายโดยปราศจากอคติ และเป็นกลาง สำหรับในประเทศไทยมีการปรับใช้หลักฟังความจากทุกฝ่าย สังเกตได้จากประเทศไทยใช้ระบบการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐในรูปแบบการกล่าวหา และถือว่าประชาชนมีสิทธิในการต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ และผู้ถูกกล่าวหาจะต้องได้รับโอกาสในการต่อสู้ในข้อกล่าวหาที่ตนได้รับ¹⁷

2.2.3 หลักความได้สัดส่วนในการจำกัดสิทธิเสรีภาพ

หลักความได้สัดส่วน (Principle of Proportionality) เป็นพื้นฐานสาระสำคัญจากแนวความคิดหลักนิติธรรม (Rule of Law) ภายใต้การปกครองในระบอบประชาธิปไตย และจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวิทยาการเมือง และทางเศรษฐกิจ จำต้องมีการบัญญัติกฎหมายมากมายขึ้น โดยให้อำนาจแก่ฝ่ายปกครองในการใช้ดุลพินิจออกคำสั่ง กฎ ข้อบังคับต่าง ๆ และการใช้ดุลพินิจในการออกคำสั่ง กฎ ข้อบังคับต่าง ๆ เหล่านี้ต้องเป็นไปตามอำนาจกฎหมายที่บัญญัติไว้ และจำต้องชอบด้วยรัฐธรรมนูญที่มีความเหมาะสม และสมเหตุสมผล¹⁸ หลักความได้สัดส่วนจึงเป็นเครื่องมือสำคัญทางกฎหมายของประเทศต่าง ๆ นำไปปรับใช้กับฝ่ายปกครองในการใช้ดุลพินิจออกคำสั่ง กฎ ข้อบังคับที่มีผลกระทบต่อสิทธิของบุคคล และต้องได้สัดส่วนสมดุลที่เหมาะสม และสมเหตุสมผลระหว่างสิทธิส่วนได้เสียเอกชน (Private Interests) และสิทธิส่วนได้เสียมหาชน (Public Interests)¹⁹

ทั้งนี้ หลักแห่งความได้สัดส่วนประกอบด้วยหลักการสำคัญย่อย 3 ประการ โดยมีรายละเอียดดังนี้²⁰

1) หลักแห่งความเหมาะสม เป็นมาตรการที่กฎหมายให้อำนาจฝ่ายปกครองออกมาใช้บังคับแก่ประชาชน ต้องเป็นมาตรการที่เหมาะสม กล่าวคือ การจำกัดสิทธิ และเสรีภาพของประชาชน จะกระทำได้ก็เฉพาะเพียงเพื่อจัดระเบียบแห่งการใช้สิทธิ และเสรีภาพเหล่านั้น ไม่ให้การใช้สิทธิหรือเสรีภาพ

¹⁷Universal Declaration of Human Rights 1948, Article 11 (1), อ้างถึงใน วีริช เลิศโสภา, “ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำความผิด: ศึกษาการดำเนินคดีในชั้นก่อนฟ้อง,” (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550), หน้า 24-25.

¹⁸วุฒิชัย จิตตาน, “การบังคับใช้หลักการสัดส่วน (Principle of Proportionality) ในการคุ้มครองสิทธิปัจเจกบุคคล,” วารสารศาลรัฐธรรมนูญ (2549): 41.

¹⁹The Publications Office of the European Union, **Principle of proportionality** [Online], available URL: <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/glossary/principle-of-proportionality.html>, 2024 (May, 8).

²⁰วุฒิชัย จิตตาน, เรื่องเดิม, หน้า 45-47.

ของประชาชนคนหนึ่งกระทบกระเทือนสิทธิ และเสรีภาพของประชาชนคนอื่น ๆ หรือเพื่อรักษาไว้ซึ่งประโยชน์มหาชนเท่านั้น หากการตรากฎหมายได้ส่งผลทำให้ประโยชน์มหาชนไม่ได้รับการคุ้มครองให้ดีขึ้นมาเลย ก็เท่ากับเป็นการจำกัดสิทธิ และเสรีภาพที่ขัดต่อหลักแห่งความเหมาะสม เพราะไม่สามารถบรรลุผลในการคุ้มครองสิทธิ และเสรีภาพของประชาชนได้จริงในทางปฏิบัติ

2) หลักแห่งความจำเป็น กล่าวคือ เป็นมาตรการที่มีผลกระทบกระเทือนต่อสิทธิ และเสรีภาพของประชาชนน้อยที่สุด โดยตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญเสรีประชาธิปไตยแล้ว รัฐจะเรียกร้องให้ประชาชนจำต้องยอมสละสิทธิ และเสรีภาพของตนได้เพียงเท่าที่จำเป็นแก่การคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของผู้อื่น และหรือประโยชน์มหาชนเท่านั้น ดังนั้น การจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชน เกินกว่าความจำเป็นในการดำเนินการให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ย่อมขัดต่อหลักแห่งความจำเป็น²¹

3) หลักแห่งความได้สัดส่วนในความหมายอย่างแคบ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “หลักแห่งความสมดุล” เป็นมาตรการที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่มหาชนยิ่งกว่าที่จะก่อให้เกิดความเสียหายแก่เอกชนหรือแก่สังคมโดยรวม หากการบังคับใช้กฎหมายนั้น จะก่อให้เกิดความเสียหายแก่เอกชน หรือต่อสังคมเป็นอย่างมากเมื่อเทียบกับประโยชน์ที่ส่วนรวมที่พึงได้รับ ก็น่าจะถือว่าเป็นกฎหมายที่ตราขึ้น เพื่อให้อำนาจฝ่ายปกครองกระทำการดังกล่าวขัดต่อหลักแห่งความสมดุล²²

2.3 การรักษาสমดุลของหลัก Due Process และ Crime Control ผ่านรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

ในปัจจุบันรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้กำหนดสิทธิขั้นพื้นฐานของปวงชนชาวไทยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาซึ่งช่วยรักษาคุณภาพของหลัก Due Process และ Crime Control ไว้อย่างครอบคลุม ผ่านหลักกฎหมายที่สำคัญดังนี้

2.3.1 การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพจากการได้มาซึ่งพยานหลักฐานในคดีอาญา

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 จะได้บัญญัติรับรองสิทธิของเจ้าพนักงานในการค้นหาความจริงในคดีอาญา โดยการแสวงหาพยานหลักฐาน และดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีทางอาญาไว้ทั้งหมด 6 ประการ ได้แก่ 1) การจับ 2) การคุมขัง 3) การค้น 4) การปล่อยชั่วคราว 5) การสอบสวน และ 6) การพิจารณาคดีอาญา อย่างไรก็ตาม อำนาจของพนักงานเจ้าหน้าที่ภายใต้รัฐธรรมนูญนั้นจัดเป็นอำนาจที่เป็นข้อยกเว้น กล่าวคือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้รับรองสิทธิเสรีภาพในชีวิต และร่างกายของบุคคลไว้ในลักษณะเป็นบทหลัก เช่น มาตรา 28 ที่กำหนดให้โดยหลักการจับ และการคุมขังบุคคลจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาล หรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ รวมไปถึงการห้ามมิให้ค้นตัวบุคคล หรือ

²¹ เรื่องเดียวกัน.

²² เรื่องเดียวกัน.

การกระทำใดที่จะส่งผลกระทบต่อสิทธิหรือเสรีภาพในชีวิตหรือร่างกายจะกระทำ เว้นแต่มีเหตุตามที่กฎหมายบัญญัติ²³

2.3.2 การคุ้มครองสิทธิความเป็นส่วนตัวของบุคคล

ประเทศไทยนั้นได้มีการบัญญัติรับรอง และคุ้มครองสิทธิความเป็นส่วนตัวไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 โดยได้กำหนดไว้ในมาตรา 32 ให้บุคคลย่อมมีสิทธิในความเป็นอยู่ การกระทำอันเป็นการละเมิดหรือกระทบต่อสิทธิดังกล่าว หรือการนำข้อมูลส่วนบุคคลไปใช้ประโยชน์ไม่ว่าในทางใด ๆ จะกระทำมิได้ เว้นแต่อาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพียงเท่าที่จำเป็นเพื่อประโยชน์สาธารณะ²⁴

2.3.3 ข้อยกเว้นการตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพ

ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 26 ได้กำหนดให้ การตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ และในกรณีที่รัฐธรรมนูญมิได้บัญญัติเงื่อนไขไว้ กฎหมายดังกล่าวจะต้องไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ และจะกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลมิได้ รวมทั้งต้องระบุมเหตุผลความจำเป็นในการจำกัดสิทธิ และเสรีภาพไว้²⁵

ทั้งนี้ ในกรณีที่รัฐธรรมนูญมิได้บัญญัติเงื่อนไขไว้โดยเฉพาะ การตรากฎหมายจะต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไข 4 ประการ คือ²⁶

1) กฎหมายจะต้องไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม

หลักนิติธรรม (Rule of Law) เป็นหลักการที่อธิบายว่าหากไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้ เจ้าหน้าที่รัฐหรือฝ่ายปกครองไม่มีอำนาจกระทำการใด ๆ ทั้งสิ้น ซึ่งต่างจากเอกชน กล่าวคือ ถ้าเอกชนจะดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดถ้าไม่มีกฎหมายห้ามไว้ก็สามารถดำเนินการได้เสมอ การที่ไม่ให้เจ้าหน้าที่รัฐดำเนินการใด ๆ หากไม่มีกฎหมายบัญญัติเพื่อป้องกันการละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชน และแม้จะมีกฎหมายบัญญัติก็จะมีข้อกำหนดเงื่อนไขขอบเขตในการใช้อำนาจไว้ด้วย อีกทั้ง เมื่อมีการกำหนดขอบเขตไว้เช่นใด รัฐหรือฝ่ายปกครองจะต้องใช้กฎหมายไปในขอบเขตแห่งอำนาจนั้นโดยเคร่งครัด และไม่สามารถใช้อำนาจเกินกว่าขอบเขตที่กฎหมายบัญญัติไว้มิได้

²³รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560, มาตรา 28.

²⁴รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560, มาตรา 32.

²⁵รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560, มาตรา 26.

²⁶ธเนศพล ธนบุณยวัฒน์, “หลักนิติธรรมภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย,” (เอกสารวิชาการส่วนบุคคล การอบรมหลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ 9 วิทยาลัยศาลรัฐธรรมนูญ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ), หน้า 7-9.

2) กฎหมายจะต้องไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ
 เงื่อนไขที่สองเป็นการกำหนดให้กฎหมายที่ตราขึ้นจะต้องไม่เป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพเกินจำเป็นซึ่งมีความมุ่งหมายทำนองเดียวกับการห้ามตรากฎหมายสร้างภาระแก่ประชาชนเกินความจำเป็น กล่าวคือ เพื่อป้องกันมิให้รัฐตรากฎหมายจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพเกินความจำเป็นเมื่อคำนึงถึงประโยชน์ของรัฐหรือสังคมโดยรวม นอกจากนี้ กฎหมายที่ตราขึ้นจะต้องไม่เป็นการเพิ่มภาระของประชาชน กล่าวคือ ไม่เพิ่มภาระแก่ประชาชนจนเกินความจำเป็น โดยคำนึงถึงประโยชน์ที่สังคมและส่วนรวมจะได้รับ เมื่อเทียบกับภาระที่ประชาชนทุกคนจะต้องปฏิบัติเพื่อให้ถูกต้องตามกฎหมาย

3) กฎหมายต้องไม่กระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคล

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ คือ คุณค่าที่มีอยู่ในตัวมนุษย์ทุกคน ซึ่งเป็นคุณค่าเฉพาะตัวอันมีที่มาจากความเป็นมนุษย์ ประกอบด้วยชีวิต ร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา กล่าวคือ มนุษย์เป็นสัตว์ที่มีเหตุผล ความมีเหตุผลของมนุษย์ทำให้มนุษย์สามารถพัฒนาตนเองได้ และทำให้มนุษย์มีความแตกต่างจากผู้อื่น เมื่อมนุษย์มีคุณค่า จึงมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งเป็นหลักการสูงสุดที่มวลมนุษยชาติควรเคารพจากหลักการดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ประกอบด้วยรากฐานอันเป็นสาระสำคัญที่ไม่อาจแยกออกจากกันได้ 2 ประการ คือ²⁷ สิทธิในชีวิตร่างกาย และสิทธิในความเสมอภาคโดยสิทธิในชีวิต และร่างกาย เป็นสิ่งที่ติดตัวบุคคลมาตั้งแต่เกิดเป็นสิทธิของปัจเจกบุคคลที่มีอยู่ในสภาวะธรรมชาติ สิทธิดังกล่าวไม่อาจจะพรากไปจากบุคคลได้ ในขณะเดียวกันบุคคลอาจได้รับการปกป้องคุ้มครองจากรัฐด้วยบทบัญญัติของกฎหมายได้ ส่วนสิทธิในความเสมอภาค เป็นการรับรองว่ามนุษย์ทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพอย่างเท่าเทียมกัน ดังนั้น แม้ว่ามนุษย์จะมีสิทธิในชีวิต และร่างกายของตน แต่หากขาดหลักประกันในเรื่องความเสมอภาคแล้ว บุคคลอาจได้รับการปฏิบัติอย่างไม่เท่าเทียมกับบุคคลอื่นในสังคม หรืออาจถูกเลือกปฏิบัติจากผู้ใช้อำนาจอรัฐได้

4) กฎหมายต้องระบุเหตุผลความจำเป็นในการจำกัดสิทธิ และเสรีภาพไว้

สิทธิ และเสรีภาพประเภทที่รัฐอาจออกกฎหมายมาจำกัดได้ก็แต่โดยการปฏิบัติตามเงื่อนไขพิเศษที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้เท่านั้น หากฝ่ายนิติบัญญัติได้ตรากฎหมายจำกัดสิทธิ และเสรีภาพนอกเหนือไปจากเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญย่อมเป็นการจำกัดสิทธิ และเสรีภาพที่ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ

²⁷ คณาธิป ไกยชน, ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 [Online], available URL: <https://library.parliament.go.th/th/radioscript/rr2566-oct5> : สำนักวิชาการสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2566 (ตุลาคม, 5).

3. แนวคิดพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิความเป็นส่วนตัว

การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลมีรากฐานที่มาจากเจตนารมณ์ในการคุ้มครอง “สิทธิความเป็นส่วนตัว (Right to Privacy)” ซึ่งเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่ได้รับการรับรอง และคุ้มครองในตราสารระหว่างประเทศหลายฉบับที่เป็นรากฐานของสิทธิมนุษยชนในทางระหว่างประเทศ และตราสารระหว่างประเทศทางด้านสิทธิมนุษยชนหลายฉบับ ซึ่งในส่วนนี้จะเป็นการอธิบายถึงพัฒนาการของการคุ้มครองสิทธิความเป็นส่วนตัว ขอบเขตค่านิยม และประเภทของสิทธิความเป็นส่วนตัว รวมทั้งการแทรกแซงสิทธิในความเป็นส่วนตัวโดยชอบด้วยกฎหมาย

3.1 ขอบเขต และความสำคัญของสิทธิความเป็นส่วนตัว

พัฒนาการด้านสิทธิความเป็นส่วนตัว ได้ขยายตัวขึ้นจนก่อให้เกิดแนวความคิดที่จะผลักดันเรื่องสิทธิมนุษยชนให้เป็นเรื่องระหว่างประเทศหรือสิทธิระหว่างประเทศที่ทุกประเทศจะต้องเข้าไปช่วยเหลือเพื่อยกระดับมาตรฐานการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน จนเกิดการก่อตั้งองค์การสหประชาชาติขึ้นเพื่อเป็นหลักประกันที่จะให้ความคุ้มครองสิทธิมนุษยชน²⁸ และนำมาสู่ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 (Universal Declaration on Human Rights 1948) โดยข้อ 12 ซึ่งในเวลาต่อมาได้มีการรับรองสิทธิความเป็นส่วนตัวในตราสารระหว่างประเทศอีกหลายฉบับ เช่น กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมือง และสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1976 (International Covenant on Civil and Political Rights 1976 : ICCPR) ข้อ 17 ได้กำหนดไว้ว่า “(1) ทุกคนมีสิทธิที่จะเป็นเจ้าของทรัพย์สินโดยตนเอง และโดยร่วมกับผู้อื่น (2) บุคคลใดจะถูกเอาทรัพย์สินไปจากตนตามอำเภอใจไม่ได้”²⁹

ทั้งนี้ สิทธิในความเป็นส่วนตัว หรือสิทธิส่วนบุคคล (right to privacy) ที่ประชุม ICJ (International Commission of Jurists) ได้ให้ความหมายไว้ในการประชุมเมื่อปี 1967 ที่กรุงสต็อกโฮล์ม ประเทศสวีเดน ว่าเป็น “สิทธิที่จะอยู่โดยลำพังโดยมีการรบกวนการแทรกแซงในระดับที่น้อยที่สุด”³⁰ กล่าวคือ ในแง่เชิงสภาพ ค่านิยมของความเป็นส่วนตัว หมายถึง ความเป็นส่วนตัวที่จะถูกพิจารณาว่าเป็นสิทธิเรียกร้อง (Claim) อย่างหนึ่ง โดยมีความหมายรวมถึงความสามารถของบุคคลในการควบคุมการใช้หรือการเปิดเผยข้อมูลใด ๆ อันเกี่ยวกับตนเอง ดังนั้น บุคคลจะสูญเสียความเป็นส่วนตัวไป หากบุคคลนั้นถูกกีดกันขัดขวางการควบคุมข้อมูลของตน และแม้เพียงบุคคลใดไม่สามารถจะเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล

²⁸บรรเจิด สิงคะเนติ, นนทวัชร นวตระกูลพิสุทธิ และเรวดี ขวัญทองยิ้ม, ปัญหาและมาตรการทางกฎหมายในการรับรองและคุ้มครองสิทธิในความเป็นส่วนตัว (สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2554), หน้า 4.

²⁹เรื่องเดียวกัน.

³⁰วีระพงษ์ บึงไกร, “การเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540,” (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543), หน้า 12-13.

ของตนได้ ก็ถือว่าบุคคลนั้นต้องเสียความเป็นส่วนตัวเช่นกัน³¹

สำหรับประเภทของสิทธิความเป็นส่วนตัว สามารถจำแนกออกได้เป็น 4 ด้าน ดังนี้³²

1) ความเป็นส่วนตัวเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลหรือข้อมูลส่วนตัว (Information Privacy) เป็นการให้ความคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล โดยการวางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการเก็บรวบรวม และการบริหารจัดการข้อมูลส่วนบุคคล

2) ความเป็นส่วนตัวเกี่ยวกับเนื้อตัว และร่างกาย (Bodily Privacy) ความเป็นส่วนตัวในชีวิตร่างกาย (Bodily Privacy) เป็นการให้ความคุ้มครองในชีวิตร่างกายของบุคคลในทางกายภาพที่จะไม่ถูกดำเนินการใด ๆ อันละเมิดความเป็นส่วนตัว อาทิ การทดลองทางพันธุกรรม การทดลองยา เป็นต้น

3) ความเป็นส่วนตัวในการติดต่อสื่อสาร (Privacy of Communication) เป็นการให้ความคุ้มครองในความปลอดภัย และความเป็นส่วนตัวในการติดต่อสื่อสารทางจดหมาย โทรศัพท์ ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ หรือวิธีการติดต่อสื่อสารอื่นใดที่ผู้อื่นจะล่วงรู้ไม่ได้

4) ความเป็นส่วนตัวในการอยู่หรือพักอาศัย (Territorial Privacy) เป็นการกำหนดขอบเขตหรือข้อจำกัดที่บุคคลอื่นจะรุกล้ำเข้าไปในอาณาเขตแห่งสถานที่ส่วนตัวมิได้ ทั้งนี้ รวมทั้งการติดกล้องวงจรปิด และการตรวจสอบหมายเลขประจำตัวประชาชนของบุคคลเพื่อการเข้าที่พักอาศัย (ID Checks)

3.2 หลักการสากลที่เกี่ยวข้องกับสิทธิในความเป็นส่วนตัวด้านข้อมูลส่วนบุคคล (Personal Data)

สิทธิในความเป็นส่วนตัวเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล (Personal Data) ได้รับการรับรอง และคุ้มครองเป็นการเฉพาะในระดับระหว่างประเทศ โดยมีการให้คำนิยามของสิทธิความเป็นส่วนตัว³³ เช่น Guidelines on the protection of Privacy and Transborder Data Flows of Personal Data ขององค์การเพื่อเศรษฐกิจ และการพัฒนา (OECD), General Data Protection Regulation 2016 (Regulation 2016/679) เป็นต้น ทั้งนี้ หลักการที่ได้รับการยอมรับในระดับสากลดังกล่าวได้อธิบายหลักการพื้นฐานในมิติด้านความเป็นส่วนตัวของข้อมูลส่วนบุคคลไว้ดังนี้³⁴

³¹Raymond Wacks, *Personal Information: Privacy and the Law* (Clarendon Press, 1989), pp. 14-15 อ้างถึงใน วีระพงษ์ บึงไกร, “การเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540,” (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543), หน้า 12-13.

³²บรรเจิด สิงคะเนติ, นนทวัชร นวตระกูลพิสุทธิ์ และเรวดี ขวัญทองยืม, เรื่องเดิม, หน้า 6-7.

³³สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (สพธอ.), *การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (Data Privacy)* [Online], available URL: <https://www.etda.or.th/getattachment/e9b828b7-7aa6-4b99-8a54-1c70f229516a/เอกสารบทความการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล.aspx,2567> (พฤศจิกายน, 9).

³⁴European Commission, *Data Protection in the EU* [Online], available URL: https://commission.europa.eu/law/law-topic/data-protection/data-protection-eu_en, 2024 (May, 18).

1) หลักข้อจำกัดในการเก็บรวบรวมข้อมูล กล่าวคือ ในการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้น ต้องชอบด้วยกฎหมาย และต้องใช้วิธีการที่เป็นธรรม และเหมาะสม โดยในการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้น ต้องให้เจ้าของข้อมูลรู้เห็น รับรู้ หรือได้รับความยินยอมจากเจ้าของข้อมูล

2) หลักคุณภาพของข้อมูล กล่าวคือ ข้อมูลที่เก็บรวบรวมนั้นต้องเกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ที่กำหนดขึ้นว่า จะนำไปใช้ทำอะไร และเป็นไปตามอำนาจหน้าที่ และวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานของหน่วยงานตามที่กฎหมายกำหนด

3) หลักการกำหนดวัตถุประสงค์ในการจัดเก็บ กล่าวคือ ต้องกำหนดวัตถุประสงค์ในการเก็บข้อมูล พร้อมทั้งกำหนดระยะเวลาที่เก็บรวบรวมหรือรักษาข้อมูล

4) หลักข้อจำกัดในการนำไปใช้ กล่าวคือ ข้อมูลส่วนบุคคลนั้นจะต้องไม่มีการเปิดเผย หรือปรากฏในลักษณะอื่นใดซึ่งไม่ได้กำหนดไว้โดยชัดแจ้งในวัตถุประสงค์ของการเก็บรวบรวมข้อมูล เว้นแต่จะได้รับความยินยอมจากเจ้าของข้อมูล หรือโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

5) หลักการรักษาความมั่นคงปลอดภัยข้อมูล กล่าวคือ จะต้องมีการรักษาความมั่นคงปลอดภัย ของข้อมูลส่วนบุคคลที่เหมาะสม เพื่อป้องกันความเสี่ยงภัยใด ๆ ที่อาจจะทำให้ข้อมูลนั้นสูญหาย เข้าถึง ทำลาย ใช้ ดัดแปลง แก้ไข หรือเปิดเผยโดยมิชอบ

6) หลักการเปิดเผยข้อมูล กล่าวคือ ควรมีการประกาศนโยบายให้ทราบโดยทั่วกัน หากมีการปรับปรุงแก้ไข หรือพัฒนาแนวนโยบายหรือแนวปฏิบัติที่เกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล

7) หลักการมีส่วนร่วมของบุคคล กล่าวคือ ให้บุคคลซึ่งเป็นเจ้าของข้อมูลได้รับแจ้งหรือยืนยันจากหน่วยงานของรัฐที่เก็บรวบรวมหรือจัดเก็บข้อมูลทราบว่า หน่วยงานของรัฐนั้น ๆ ได้รวบรวมข้อมูลหรือจัดเก็บข้อมูลส่วนบุคคลดังกล่าวหรือไม่ ภายในระยะเวลาที่เหมาะสม

8) หลักความรับผิดชอบ กล่าวคือ ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลต้องปฏิบัติตามนโยบาย และแนวปฏิบัติในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล

3.3 การแทรกแซงสิทธิในความเป็นส่วนตัวโดยชอบด้วยกฎหมาย

แม้สิทธิส่วนตัวถือเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานซึ่งมีที่มาจากแนวความคิดเรื่องสิทธิตามธรรมชาติที่มีความเชื่อว่าเหนืออำนาจสูงสุดของมนุษย์ คือ ธรรมชาติ และมนุษย์ ถือกำเนิดขึ้นมาพร้อมกับสิทธิในชีวิต สิทธิในทรัพย์สิน เสรีภาพในร่างกาย และความเสมอภาคกัน แต่สิทธิความเป็นส่วนตัวเป็นสิทธิที่ไม่อาจפקใช้ได้ (Non-derogable Right) เหมือนสิทธิมนุษยชนอื่นอย่างเช่นสิทธิในชีวิต และสิทธิในร่างกาย หรืออาจกล่าวได้ว่าสิทธิความเป็นส่วนตัวมิใช่สิทธิสัมบูรณ์ (Absolute Right)

ดังนั้น สิทธิความเป็นส่วนตัว จึงอาจถูกจำกัดได้หากมีความจำเป็นต้องรักษาคุณค่าอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากเป็นการจำกัดสิทธิเพื่อการดำรงอยู่ และความสามารถในการทำภารกิจของรัฐ และการจำกัดสิทธิของประชาชนเพื่อประโยชน์สาธารณะ โดยลักษณะของประโยชน์สาธารณะ

ในกฎหมายมหาชน คือ การตอบสนองต่อความต้องการของคนส่วนใหญ่มีใช้ผู้ดำเนินการ และเมื่อเป็นประโยชน์สาธารณะแล้วฝ่ายปกครองมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตาม ไม่อาจใช้ดุลพินิจในการเลือกทำหรือไม่ทำได้ แต่รัฐจำเป็นจะต้องคำนึงถึงหลักความพอสมควรแก่เหตุด้วย กล่าวคือ พิจารณาความเหมาะสมของมาตรการ ความจำเป็นของมาตรการ และความสมเหตุสมผลระหว่างผลกระทบที่เกิดขึ้นกับประโยชน์ที่ได้รับจากมาตรการดังกล่าว

ดังนั้น รัฐจึงจำเป็นต้องเข้าแทรกแซงสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคลได้โดยอาศัยเหตุผลเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของส่วนรวม หรือเพื่อประโยชน์สาธารณะ โดยวัตถุประสงค์หรือเหตุผลในการแทรกแซงสิทธิความเป็นส่วนตัวของรัฐนั้น มีความมุ่งหมายที่สำคัญ 3 ประการ ได้แก่³⁵

3.3.1 การแทรกแซงของรัฐเพื่อคุ้มครองสิทธิของบุคคลอื่น

เนื่องจากตามแนวความคิดของกฎหมายธรรมชาติถือว่ามนุษย์ทุกคนมีสิทธิ และเสรีภาพอย่างเท่าเทียมกัน สิทธิเสรีภาพของบุคคลหนึ่งย่อมมีข้อจำกัดอยู่ที่สิทธิ และเสรีภาพของบุคคลอื่น ๆ โดยหลักทั่วไปแล้ว ผลประโยชน์ของปัจเจกบุคคลซึ่งมิได้มีความมุ่งหมายเพื่อก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลที่สาม และผลประโยชน์ดังกล่าวเป็นผลประโยชน์ที่เป็นสาระสำคัญในทางส่วนบุคคล

ดังนั้น การละเมิดผลประโยชน์ของบุคคลอื่นก็ดี การทำให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่นก็ดี หรือการทำให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลที่สามก็ดี เป็นการละเมิดสิทธิของบุคคลอื่น เช่นนั้นแล้วเมื่อมีรัฐเกิดขึ้น “สิทธิบุคคลอื่น” จึงได้รับการรับรองโดยกฎเกณฑ์ของรัฐ และถือเป็นข้อจำกัดของสิทธิ และเสรีภาพของบุคคลประการหนึ่ง

3.3.2 การแทรกแซงของรัฐเพื่อการดำรงอยู่ และเพื่อความสามารถในการทำภาระหน้าที่ของรัฐ

ตามพื้นฐานของทฤษฎีสัญญาประชาคมนั้น ความมั่นคงของรัฐเป็นผลมาจากการที่รัฐเข้ามาทำหน้าที่ให้ความคุ้มครองแก่สิทธิของปัจเจกบุคคล ดังนั้น ความมั่นคงในการดำรงอยู่ของรัฐ และความสามารถในการทำภาระหน้าที่ของรัฐจึงเป็นเหตุผลอันชอบธรรมสำหรับการจำกัดสิทธิ และเสรีภาพตามธรรมชาติของบุคคลได้

3.3.3 การแทรกแซงของรัฐเพื่อประโยชน์สาธารณะ

ประโยชน์สาธารณะ ถือเป็นเหตุผลที่สำคัญประการหนึ่งในการจำกัดสิทธิ และเสรีภาพ และจัดเป็นหัวใจที่สำคัญที่สุดในทุกการกระทำของผู้มีอำนาจของรัฐ ทั้งนี้ การตีความของคำว่าประโยชน์สาธารณะอาจเกิดขึ้นในหลายระดับ ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายบริหาร ฝ่ายปกครอง และอีกลักษณะหนึ่งก็คือ ประโยชน์สาธารณะอาจแตกต่างกันตามแต่ละสังคม แต่ละประเทศ สิ่งที่น่าจะเป็นประโยชน์สาธารณะของประเทศหนึ่งอาจไม่ใช่ประโยชน์สาธารณะของอีกประเทศหนึ่ง และแม้จะเป็นสังคมหรือประเทศเดียวกัน มุมมองของคำว่าประโยชน์สาธารณะอาจถูกพิจารณาไม่เหมือนกันเสมอไปในทุกยุคสมัย กล่าวคือ

³⁵บรรเจิด สิงคะเนติ, นนทวัชร นวตระกูลพิสุทธิ์ และเรวดี ขวัญทองยิ้ม, เรื่องเดิม, หน้า 8-9.

เมื่อเวลาเปลี่ยนแปลงไป การดำเนินการหนึ่งอาจถือว่าเป็นการปกป้องหรือเป็นการกิจเพื่อประโยชน์สาธารณะ แต่อีกช่วงเวลาหนึ่ง การเช่นเดียวกันนี้อาจเปลี่ยนไป และไม่ใช่การกิจเพื่อประโยชน์สาธารณะอีกต่อไป³⁶

4. การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยในปัจจุบัน

ภารกิจสำคัญของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา คือ การทำให้สังคมกลับเข้าสู่ภาวะปกติ ผ่านการบัญญัติกติกาของสังคมไว้ในกฎหมายอาญาโดยมีการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญาเป็นกลไกที่จะทำให้การคุ้มครองสังคม การป้องกัน และปราบปราม การกระทำความผิด และการคุ้มครองคุณธรรมทางกฎหมายตามกฎหมายอาญาให้เกิดผลขึ้นได้จริง ในทางปฏิบัติ ด้วยการใช้บทบัญญัติหลักเกณฑ์ และวิธีการในการดำเนินคดีเพื่อตรวจสอบค้นหาความจริง เพื่อนำไปสู่การได้มาซึ่งผู้กระทำความผิดที่แท้จริง และกำหนดโทษได้อย่างเหมาะสมกับตัวผู้กระทำความผิด ก่อนจะนำตัวผู้กระทำความผิดเข้าสู่กระบวนการการบังคับโทษ

ทั้งนี้ ในการค้นหาความจริงเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริง และพยานหลักฐานในคดีอาญาปัจจุบัน จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพิจารณาถึงการกระทบซึ่งสิทธิความเป็นส่วนตัวของบุคคลที่เกี่ยวข้อง คดี อันเป็นส่วนหนึ่งในการรักษาสมดุลของหลัก Due Process และ Crime Control ซึ่งในส่วนนี้ จะเป็นการอธิบายถึงการรักษาสมดุลของหลัก Due Process และ Crime Control ผ่านรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 การค้นหาความจริง และการรวบรวมพยานหลักฐานตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา รวมทั้งขอบเขตการใช้บังคับของกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ของประเทศไทยในปัจจุบันเพื่อนำมาสู่แนวทางการวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นต่อไป

4.1 ความพยายามในการรักษาสมดุลของหลัก Due Process และ Crime Control ในการค้นหาความจริง และการรวบรวมพยานหลักฐานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในปัจจุบัน

กฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญา คือ กฎหมายที่ว่าด้วยวิธีปฏิบัติของเจ้าพนักงาน ของรัฐเพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดตามกฎหมายอาญามาลงโทษ กฎหมายนี้เรียกว่า ประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญา สาระสำคัญของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจะกล่าวถึงการจับกุม

³⁶อนันต์ คงศรีอพันธ์ุ, “ประโยชน์สาธารณะในแง่คุณค่าปกครอง,” วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 47, 3 (กรกฎาคม – กันยายน 2561): 717.

ผู้กระทำความผิด การสืบสวนคดีอาญา การสอบสวนคดีอาญา การฟ้องคดีอาญา การพิจารณาคดีอาญา การพิพากษาคดีอาญา และการบังคับคดีอาญา³⁷

ทั้งนี้ ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้กำหนดให้อำนาจแก่พนักงานสอบสวนรวบรวมหลักฐานทุกชนิด เท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อจะทราบข้อเท็จจริง และพฤติการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา รวมทั้งเพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำความผิด และพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา³⁸

ดังนั้น กระบวนการพิจารณาคดีชั้นสอบสวนในประเทศไทย ได้กำหนดอำนาจของเจ้าพนักงานในการดำเนินคดีชั้นสอบสวนตามประมวลวิธีพิจารณาความอาญาไว้โดยกว้าง ซึ่งเมื่อพิจารณาตามวงจรชีวิตของข้อมูล ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้กำหนดอำนาจที่เกี่ยวข้องไว้ดังต่อไปนี้

4.1.1 การรวบรวมข้อมูล

ในขั้นตอนของการเก็บและรวบรวมข้อมูล ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้กำหนดอำนาจของพนักงานสอบสวนในการรวบรวมข้อมูลจากการสืบสวนแสวงหาพยานหลักฐาน และการสอบสวนเพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริง อันเป็นอำนาจที่สะท้อนให้เห็นถึงหลัก Crime Control โดยประกอบอำนาจที่สำคัญ ดังนี้

1) การค้น

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้กำหนดวัตถุประสงค์แห่งการค้นออกเป็น 5 กรณี ได้แก่ การค้นเพื่อหาพยานหลักฐาน เพื่อหาของกลาง เพื่อช่วยบุคคล เพื่อจับบุคคล เพื่อพบ และยึดสิ่งของตามคำพิพากษา โดยนักวิชาการได้แบ่งประเภทของการค้นไว้ 2 ประเภท ได้แก่ การค้นสถานที่ และการค้นตัวบุคคลที่เกี่ยวข้อง ทั้งการค้นตัวผู้ต้องหา หรือการค้นตัวบุคคลอื่น

สำหรับการค้นตัวผู้ต้องหาเพื่อประโยชน์ในการดำเนินคดี ผู้ต้องหาอาจถูกตรวจตัวรวมตลอดถึงการถ่ายภาพ การจำลอง หรือการพิมพ์ลายนิ้วมือ ลายมือ หรือลายเท้า³⁹ ซึ่งอำนาจในการค้นตัวไม่จำเป็นต้องได้รับความยินยอม เมื่อเจ้าพนักงานผู้จับรู้ตัวผู้ถูกจับไว้ ก็มีอำนาจที่จะค้นตัวผู้ต้องหา และยึดสิ่งของที่อาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ ส่วนการค้นตัวบุคคลอื่นนั้น คือ การค้นตัวผู้ต้องสงสัย ซึ่งเจ้าพนักงานจะกระทำได้อีกต่อเมื่อมีเหตุอันควรสงสัย อันเป็นการกระทำเพื่อระงับเหตุร้ายหรือเพื่อปราบปรามอาชญากรรม

³⁷วิริติ พาณิษฐ์พงษ์, “กระบวนการยุติธรรมในระบอบประชาธิปไตย 100 ปี,” (เอกสารวิชาการส่วนบุคคล การอบรมหลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ 3, วิทยาลัยศาลรัฐธรรมนูญ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ), หน้า 2.

³⁸ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 131.

³⁹ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 132(1).

ดังนั้น ข้อมูลส่วนบุคคลที่พนักงานสอบสวนจะได้จากการใช้อำนาจค้น นั่นคือ ข้อมูลที่จะปรากฏอยู่ในอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่นำมาใช้เป็นพยานหลักฐาน เช่น ข้อมูลภาพถ่ายในกล้องถ่ายรูป คลิปวิดีโอ หรือบัญชีผู้ใช้ (Username) และรหัส (Password) ในเครื่องคอมพิวเตอร์ เป็นต้น

2) การตรวจตัวผู้ต้องหาหรือผู้เสียหาย

ตามหลักทั่วไปของวิธีพิจารณาความอาญา คือ การค้นหาความจริงจากข้อเท็จจริง หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น โดยองค์กรของรัฐที่จะต้องค้นหาความจริง ไม่ว่าจะเป็นพนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจ พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ และศาล หลักการค้นหาความจริงในเนื้อหาจะต้องมีการยืนยันความจริงนั้น ๆ โดยพยานหลักฐานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ได้มาจากการสืบสวนของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจที่ได้มอบให้พนักงานสอบสวน และพยานหลักฐานที่พนักงานสอบสวนได้รวบรวมมาตามอำนาจหน้าที่ที่กฎหมายให้อำนาจ อำนาจของพนักงานสอบสวนที่จะค้นหาความจริงในการรวบรวมพยานหลักฐาน เมื่อพิจารณาตามมาตรา 130 ถึงมาตรา 139 จะสามารถสรุปแนวทางได้ 2 กรณี ได้แก่ การรวบรวมพยานหลักฐานจากถ้อยคำของบุคคล และการรวบรวมพยานหลักฐานที่ไม่ได้เอามาจากถ้อยคำของบุคคล อันเป็นพยานวัตถุ และพยานเอกสาร นอกจากนี้ พนักงานสอบสวนยังมีอำนาจในการยึดสิ่งของที่ค้นพบหรือส่งมาไว้ด้วย⁴⁰

ดังนั้น ข้อมูลส่วนบุคคลที่พนักงานสอบสวนจะได้จากการใช้อำนาจในการตรวจตัว ทั้งของผู้ต้องหา และผู้เสียหาย เช่น ลายนิ้วมือ ภาพถ่ายตัวบุคคล ลายมือ หรือลายเท้า ผลการสแกน ม่านตา เป็นต้น

3) การแจ้งผู้ต้องหาให้มาสอบสวน

ภายหลังจากที่ทราบถึงตัวผู้ต้องหาแล้ว พนักงานสอบสวนจะมีอำนาจในการเรียกผู้ต้องหามาเพื่อดำเนินการสอบสวน เมื่อผู้ต้องหาถูกเรียก หรือส่งตัวมา หรือมาพบพนักงานสอบสวนเอง มาตรา 134 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้กำหนดให้พนักงานสอบสวนต้องสอบถาม ชื่อตัว ชื่อรอง ชื่อสกุล สัญชาติ บิดามารดา อายุ อาชีพ ที่อยู่ ที่เกิด และแจ้งให้ทราบถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิด แล้วจึงแจ้งข้อหาให้ทราบ โดยจะต้องมีการบันทึกข้อมูลทั้งหมดในการสอบสวนไว้ในบันทึกการสอบสวน

ดังนั้น ข้อมูลส่วนบุคคลที่พนักงานสอบสวนจะได้ในการเรียกตัวผู้ต้องหามาเพื่อสอบสวน เช่น ชื่อตัว ชื่อรอง ชื่อสกุล สัญชาติ ข้อมูลของบิดามารดา อายุ ที่อยู่ รวมทั้งสถานที่เกิดของผู้ต้องหา เป็นต้น

4) การตรวจพิสูจน์โดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์

นอกเหนือจากอำนาจในการค้น ตรวจ และถามปากคำแล้ว พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 22) พ.ศ. 2547 ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติม

⁴⁰ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 132(4).

มาตรา 131/1 โดยกำหนดให้ในกรณีที่การสอบสวนจำเป็นต้องใช้พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ เพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริง พนักงานสอบสวนจะมีอำนาจในการส่งตรวจพิสูจน์บุคคล วัตถุ หรือเอกสารใด ๆ โดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ได้ นอกจากนี้ หากเป็นความผิดอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกิน 3 ปี หากจำเป็นต้องเก็บตัวอย่างเลือด เนื้อเยื่อ ผิวหนัง เส้นผมหรือขน น้ำลาย ปัสสาวะ อุจจาระ สารคัดหลั่ง สารพันธุกรรมหรือส่วนประกอบของร่างกายจากผู้ต้องหา ผู้เสียหาย หรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง และผู้ต้องหา ผู้เสียหาย หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องให้ความยินยอม จึงจะสามารถดำเนินการตรวจเพื่อพิสูจน์ได้ โดยพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบมีอำนาจให้แพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญดำเนินการตรวจ แต่ต้องกระทำเพียงเท่าที่จำเป็นและสมควร โดยใช้วิธีการที่ก่อให้เกิดความเจ็บปวดน้อยที่สุดเท่าที่จะกระทำได้

4.1.2 การเก็บรักษาข้อมูล

สำหรับแนวทางในการเก็บรักษาข้อมูล ในปัจจุบันประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่ได้กำหนดแนวทางในการเก็บรักษาวัตถุพยานต่าง ๆ เอาไว้โดยชัดเจน รวมไปถึงทั้งข้อมูลส่วนบุคคลที่ปรากฏอยู่ในพยานหลักฐานต่าง ๆ จะมีเพียงมาตรา 101 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ที่ได้กล่าวถึงสิ่งของซึ่งยึดได้ในการค้น ให้มีการบรรจุหีบห่อดีตราไว้ หรือให้ทำเครื่องหมายไว้

อย่างไรก็ดี ในปัจจุบันมีการประกาศใช้ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วยการเก็บรักษา และการจำหน่ายของกลาง พ.ศ. 2565 เพื่อกำหนดวิธีการปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้อำนาจเพื่อการปฏิบัติหน้าที่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือกฎหมายอื่นเกี่ยวกับของกลางให้เป็นไปตามกฎหมาย และสอดคล้องกับโครงสร้างของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ โดยกำหนดค่านิยมของคำว่า “ของกลางในคดีอาญา” หมายความว่า ของกลางที่ต้องดำเนินการจัดการทางคดีอาญา เช่น ทรัพย์สินที่ทำหรือมีไว้เป็นความผิด ได้มาโดยผิดกฎหมาย ใช้หรือตั้งใจจะใช้ในการกระทำความผิด หรือที่ใช้เป็นหลักฐานในทางคดีอาญา

อย่างไรก็ดี มีข้อสังเกตว่า สำหรับข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เสียหายหรือผู้ต้องหาซึ่งอาจจะปรากฏอยู่ในอุปกรณ์ใด ๆ ทั้งที่จับต้องได้ และข้อมูลส่วนบุคคลที่ปรากฏอยู่ในทรัพย์สินที่จับต้องไม่ได้ เช่น ระบบคลาวด์ เป็นต้น อาจอยู่ค่านิยมของของกลางภายใต้ระเบียบฯ ฉบับดังกล่าว เนื่องจากเป็นทรัพย์สินที่ใช้เป็นหลักฐานในทางคดีอาญา

นอกจากนี้ ระเบียบฯ ฉบับดังกล่าวได้กำหนดผู้มีหน้าที่เก็บรักษาของกลางแบ่งออกเป็น 4 ระดับ ได้แก่⁴¹ 1) ระดับสถานีตำรวจ ได้แก่ หัวหน้าสถานีตำรวจ หรือหัวหน้าหน่วยงานที่มีอำนาจสอบสวน 2) ระดับกองบังคับการ ได้แก่ ผู้บังคับการ 3) ระดับกองบัญชาการ ได้แก่ ผู้บัญชาการ และ 4) ระดับสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ได้แก่ ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ รวมทั้งกำหนดวิธีการเก็บรักษาของกลาง เช่น⁴² กรณีของกลางเป็นเอกสารสำคัญ เป็นสิ่งของมีค่า หรือของกลางที่เป็นเงินไทย

⁴¹ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยการเก็บรักษาและการจำหน่ายของกลาง พ.ศ.2565, ข้อ 6.

⁴²ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยการเก็บรักษาและการจำหน่ายของกลาง พ.ศ.2565, ข้อ 12.

อย่างไรก็ดี มีข้อสังเกตว่า แม้ระเบียบฯ ฉบับดังกล่าวจะมีการประกาศใช้บังคับใช้เมื่อปี พ.ศ. 2565 แต่ยังไม่ได้มีการกล่าวถึงของกลางในคดีอาญาที่มีข้อมูลส่วนบุคคล รวมทั้งวิธีการเก็บหรือทำลายของกลางที่มีข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เสียหาย หรือผู้กระทำความผิดปรากฏอยู่ รวมทั้งในปัจจุบันยังไม่ปรากฏกฎหมายเฉพาะที่กำหนดวิธีการเก็บ รักษา หรือทำลายของกลางในคดีอาญาที่มีข้อมูลส่วนบุคคลเอาไว้อย่างชัดเจน จึงไม่อาจนำข้อ 12 แห่งระเบียบฯ ฉบับนี้มาใช้บังคับได้

4.1.3 การเปิดเผยข้อมูล

สำหรับขั้นตอนการเปิดเผยข้อมูลภายหลังจากการรวบรวมพยานหลักฐานหรือของกลางในทางคดีประมวลวิธีพิจารณาความอาญามีได้กล่าวถึงวิธีการเปิดเผยข้อมูลไว้อย่างชัดเจน แต่ได้กำหนดถึงวิธีการส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการ⁴³ ซึ่งภายในสำนวนจะปรากฏข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เสียหาย และผู้ต้องหา รวมไปถึงการทำลายข้อมูลส่วนบุคคลในคดีอาญา

4.2 ขอบเขตการใช้บังคับของกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของประเทศไทยในปัจจุบัน

สิทธิความเป็นส่วนตัวได้มีการรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 32 โดยกำหนดหน้าที่ผูกพันให้รัฐต้องคุ้มครองรักษาสิทธิความเป็นส่วนตัวของประชาชน ซึ่งข้อมูลส่วนบุคคลเป็นส่วนหนึ่งของความเป็นส่วนตัว เป็นเหตุให้ในเวลาต่อมารัฐบาลจึงตราพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ขึ้นมา

ก่อนหน้าการประกาศใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของไทยถูกกำหนดไว้ในกฎหมายหลายฉบับที่แตกต่างกัน อาทิ พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารราชการ พ.ศ. 2540 ได้กำหนดหลักเกณฑ์การคุ้มครองข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคล⁴⁴ ในความครอบครองของหน่วยงานของรัฐ ซึ่งในเวลาต่อมาได้มีแนวคิดที่จะกำหนดหลักเกณฑ์การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลเป็นการทั่วไป ประกอบกับกระแสการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่ได้รับอิทธิพลมาจากสหภาพยุโรปที่มีได้มีการตรากฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของสหภาพยุโรป หรือ General Data Protection Regulation (GDPR) ซึ่งทำให้ประเทศไทยได้มีการยกร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ที่มี GDPR เป็นต้นแบบ⁴⁵

การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลมีเป้าหมายสำคัญ 2 ประการ คือ ประการแรก การคุ้มครองสิทธิความเป็นส่วนตัวของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล (Data Subject) โดยกำหนดสิทธิให้กับเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลในการควบคุม และจัดการข้อมูลส่วนบุคคลของตนเองที่อยู่ในความควบคุมของผู้ควบคุมข้อมูล

⁴³ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 140-144.

⁴⁴พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารราชการ พ.ศ. 2540, มาตรา 3.

⁴⁵สภานิติบัญญัติแห่งชาติ, “บันทึกการประชุมคณะกรรมการการวิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. ครั้งที่ 18” (วันพุธที่ 27 กุมภาพันธ์ 2562), หน้า 98.

ส่วนบุคคล (Data Controller) และประการที่สอง การสร้างหน้าที่ความรับผิดชอบให้กับผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลในการประมวลผลและรักษาความมั่นคงปลอดภัยของข้อมูลส่วนบุคคล⁴⁶

พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 กำหนดสิทธิของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลเอาไว้ 7 ประการ⁴⁷ รวมทั้งกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบให้กับผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลในการประมวลผล และรักษาความมั่นคงปลอดภัยของข้อมูลส่วนบุคคล อันเป็นด้านสะท้อนให้เห็นการรับรองสิทธิของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล ประกอบกับหน้าที่ที่จำเป็นของผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 โดยประกอบด้วยหน้าที่ย่อย 6 ประการ เช่น หน้าที่ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลโดยชอบด้วยกฎหมาย เป็นธรรม และเปิดเผย โดยระบุฐานความชอบด้วยกฎหมายและประกาศวัตถุประสงค์ให้ชัดเจนในการประมวลผล หน้าที่ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลโดยจำกัดวัตถุประสงค์โดยประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลเฉพาะในวัตถุประสงค์ที่มีการเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคล และไม่เกินไปกว่าวัตถุประสงค์นั้น เป็นต้น⁴⁸

อย่างไรก็ดี พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ได้กำหนดยกเว้นการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลกับกิจกรรมการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลตามกฎหมายไทยทั้งหมด 6 กรณีด้วยกัน โดยเป็นกิจกรรมการประมวลผลของรัฐทั้งหมด 3 ลักษณะ ได้แก่ ลักษณะแรก การประมวลผลข้อมูลเพื่อการปฏิบัติตามกฎหมายของผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล (Regulatory Processing)⁴⁹ ลักษณะที่สอง การประมวลผลข้อมูลเพื่อปฏิบัติการกิจของรัฐ (Public Task)⁵⁰ และลักษณะที่สาม

⁴⁶เชมภัทร ทฤษฎิกุล, “แนวทางการปรับใช้กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลกับกิจกรรมของรัฐที่ได้รับการยกเว้น,” (เอกสารโครงการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 4 ปีการศึกษา 2565, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์), หน้า 30.

⁴⁷สิทธิของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ 1. สิทธิได้รับการแจ้งให้ทราบ (Right to be informed) ตามมาตรา 30 2. สิทธิในการขอเข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคล (Right of access) ตามมาตรา 30-31 3. สิทธิในการขอให้โอนข้อมูลส่วนบุคคล (Right to data portability) ตามมาตรา 31 4. สิทธิคัดค้านการเก็บ รวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล (Right to object) ตามมาตรา 32 5. สิทธิขอให้ลบ ทำลาย หรือทำให้ข้อมูลส่วนบุคคลไม่สามารถระบุตัวตนได้ (Right to erasure; also known as right to be forgotten) ตามมาตรา 33 6. สิทธิขอให้ระงับการใช้ข้อมูล (Right to restrict processing) ตามมาตรา 34 และ 7. สิทธิการขอให้แก้ไขข้อมูลส่วนบุคคล (Right of rectification) ตามมาตรา 35-36 พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 มาตรา 30-36.

⁴⁸เชมภัทร ทฤษฎิกุล, เรื่องเดิม, หน้า 6.

⁴⁹พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562, มาตรา 24 (6).

⁵⁰สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (สคส.), การเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลตาม PDPA [Online], available URL: <https://www.thailibrary.in.th/wp-content/uploads/2022/06/140300382>, 2024 (May, 25).

การประมวลผลข้อมูลเพื่อประโยชน์สาธารณะ (Public Interest Processing)⁵¹ โดยมีเจตนารมณ์เพื่อป้องกันมิให้การปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้กระทบต่อการดำเนินการกิจของรัฐ ซึ่งการพิจารณาพิพากษาคดีของศาล และการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการพิจารณาคดี การบังคับคดี การวางทรัพย์ รวมทั้งการดำเนินงานตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญา จัดเป็นกิจกรรมหนึ่งที่ได้รับ การยกเว้นการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล โดยข้อยกเว้นด้านหน่วยงานบังคับใช้กฎหมาย จะต้อง มีองค์ประกอบหลัก 2 ประการ ได้แก่⁵²

1) หน่วยงานนั้นจะต้องเป็นศาล และหน่วยงานด้านกระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวข้อง อาทิ หน่วยงานอัยการ หน่วยงานบังคับคดี หน่วยงานรับผิดชอบเรื่องการวางทรัพย์ และ

2) กิจกรรมที่ได้รับการยกเว้นจะต้องเป็นกิจกรรมที่ปรากฏอยู่ในมาตรา 4(5) คือ กิจกรรมด้านการพิจารณาพิพากษาคดีโดยไม่จำกัดว่าเป็นคดีแพ่ง คดีอาญา คดีปกครอง และคดีรัฐธรรมนูญ กิจกรรมด้านการวางทรัพย์ และกิจกรรมด้านการบังคับคดี

ทั้งนี้ แม้จะมีการยกเว้นการบังคับใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ให้กับกิจกรรมการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลของหน่วยงานของรัฐ แต่หน่วยงานของรัฐที่ได้รับการยกเว้นยังคงมีหน้าที่จะต้องจัดให้มีมาตรการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของข้อมูล สำหรับข้อมูลส่วนบุคคลที่ได้รับการยกเว้นในกิจกรรมให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กฎหมายกำหนด⁵³ คือ ตามประกาศคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล เรื่อง มาตรการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2565

นอกจากนี้ ในปัจจุบันมาตรา 4 วรรคสองของพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ได้ให้อำนาจคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในการตราพระราชกฤษฎีกากำหนด ลักษณะกิจการ หรือหน่วยงานที่ได้รับการยกเว้นไม่ให้นำพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 บางส่วนมาใช้บังคับ พ.ศ. 2566 โดยได้กำหนดให้อำนาจคณะกรรมการฯ ในการกำหนดกิจกรรมที่ได้รับการยกเว้น ซึ่งจากการศึกษาพบว่า การเก็บรวบรวม ใช้ และเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลในการดำเนินการเกี่ยวกับการเนรเทศ การส่งผู้ร้ายข้ามแดน ความร่วมมือระหว่างประเทศ เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา จัดเป็นกิจกรรมภายใต้พระราชกฤษฎีกาฉบับนี้ด้วย⁵⁴

⁵¹พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562, มาตรา 24(4).

⁵²รัตนพล ราชสันต์, “การเก็บรักษา และการลบข้อมูลส่วนบุคคลในสำนวนคดีที่ได้รับรวบรวมเก็บรักษา ในรูปแบบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์,” (รายงานทางวิชาการส่วนบุคคล หลักสูตร “ผู้อำนวยการระดับต้น” รุ่นที่ 10, วิทยาลัยข้าราชการศาลยุติธรรม สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม), หน้า 34.

⁵³พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562, มาตรา 4 วรรคสาม.

⁵⁴พระราชกฤษฎีกากำหนดลักษณะ กิจการ หรือหน่วยงานที่ได้รับการยกเว้นไม่ให้นำพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 บางส่วนมาใช้บังคับ พ.ศ. 2566, มาตรา 11.

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า แม้กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลจะกำหนดรายละเอียดของสิทธิของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลไว้โดยละเอียด ในขณะเดียวกันกฎหมายฉบับดังกล่าวได้สร้างสมดุลในตัวเอง โดยการกำหนดข้อยกเว้นกิจกรรมการประมวลผลของรัฐที่ไม่ตกอยู่ภายใต้กฎหมายฉบับนี้ แต่การยกเว้นของรัฐยังคงต้องดำเนินการไปเพื่อประโยชน์สาธารณะตามวัตถุประสงค์ และขอบเขตที่กฎหมายที่ให้อำนาจโดยไม่สร้างภาระเกินสมควรแก่ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล รวมทั้งรัฐในฐานะผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล ยังคงมีหน้าที่ในการกำหนดมาตรฐานการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของข้อมูลส่วนบุคคล

อย่างไรก็ดี จากข้อยกเว้นดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่า ข้อยกเว้นในการบังคับใช้กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลตามมาตรา 4(5) ของพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ในเรื่องการดำเนินงานตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญานั้นมีขอบเขตกว้าง ทำให้มีประเด็นต้องพิจารณาว่า ขอบเขตของเรื่องโดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีการใช้อำนาจในการแสวงหาพยานหลักฐานหรือการใช้อำนาจของรัฐในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเพื่อ “ประโยชน์สาธารณะ” หรือ “ความมั่นคงของรัฐ” ควรจะเป็นเช่นไร เพราะโดยสภาพ คำว่า “ความมั่นคงของรัฐ” เป็นถ้อยคำที่ไม่เฉพาะเจาะจงในทางกฎหมาย (Indefinite Legal Concept) ซึ่งเปิดโอกาสให้เจ้าหน้าที่ของรัฐที่บังคับใช้กฎหมายมีดุลพินิจในการตีความข้อเท็จจริงในแต่ละกรณีเป็นการเฉพาะ⁵⁵ ซึ่งหน่วยงานของรัฐอาจใช้ดุลพินิจโดยโน้มเอียงไปสู่การให้ความสำคัญกับความมั่นคงของรัฐบาล อาทิ การดักฟัง⁵⁶ เป็นต้น ซึ่งผลของการไม่มีหลักเกณฑ์ดังกล่าวอาจทำให้หน่วยงานของรัฐจะอ้างข้อยกเว้นเพื่อความมั่นคงของรัฐจนละเมิดต่อสิทธิในข้อมูลส่วนบุคคล และสิทธิความเป็นส่วนตัวได้

5. กรณีตัวอย่างการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของต่างประเทศ

จากระบบกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในโลกนี้ที่สามารถแบ่งได้เป็น 3 รูปแบบใหญ่⁵⁷ คือ

1) ระบบแบบเปิด (Open Model) ซึ่งมุ่งเน้นการให้ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลตัดสินใจเกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล โดยเฉพาะภาคเอกชน โดยไม่มีกฎหมายทั่วไปที่กำหนดแนวทาง

⁵⁵เอกบุญ วงศ์สวัสดิ์กุล, “การควบคุมอำนาจดุลพินิจของฝ่ายปกครองโดยศาลไทย,” (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2534), หน้า 23.

⁵⁶พบหลักฐานการส่งข้อสลายแอร์ RCS จากบริษัท Hacking Team ในอิตาลี โดยกรมราชทัณฑ์ และพบการใช้เพกาซัสในไทยครั้งแรกตั้งแต่เดือน พ.ศ. ปี 2557 มีการทำงานใน time zone หรือเขตเวลาของไทย ชี้ไปที่ Website ชื่อว่า Siamha, thtube และ thainews และมีการใช้งานเพกาซัสอย่างต่อเนื่องจนถึงอย่างน้อยใน ปี 2564.

⁵⁷Martina Francesca Ferracane and Erik van der Marel, **Personal Data Data Models and Digital Services Trade** [Online], available URL: <https://openknowledge.worldbank.org/server/api/core/bitstreams/0b4562ce-777f-567b-8247-9441ec24a26c/content>, 2024 (May, 8).

การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล แต่ใช้กฎหมายในรายสาขาเป็นแบบ “Patchwork System” ตัวอย่างของประเทศในลักษณะนี้ คือ สหรัฐอเมริกา

2) ระบบการใช้ข้อมูลส่วนบุคคลอย่างมีเงื่อนไข (Conditional Model) เป็นระบบที่กฎหมายกำหนดมาตรฐานการใช้ประโยชน์จากข้อมูลส่วนบุคคล ตัวอย่างของประเทศในลักษณะนี้ คือ สหภาพยุโรป และสหราชอาณาจักร

3) ระบบควบคุม (Control Model) ซึ่งเป็นกรณีที่รัฐกำหนดเงื่อนไขในการใช้ข้อมูลส่วนบุคคลอย่างเข้มงวด แต่เปิดช่องให้รัฐบาลสามารถเข้าแทรกแซงได้ ตัวอย่างของประเทศในลักษณะนี้ คือ จีน และรัสเซีย

จะเห็นได้ว่าจากลักษณะดังกล่าวเมื่อพิจารณาพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 และความเป็นมาในการร่างพระราชบัญญัติแล้วมีลักษณะเป็นระบบการใช้ข้อมูลส่วนบุคคลอย่างมีเงื่อนไข⁵⁸ ในบทความนี้จะขอยกตัวอย่างหลักการตาม GDPR รวมทั้งประเทศสหราชอาณาจักร และประเทศเยอรมนี ซึ่งใช้ระบบแบบเดียวกับประเทศไทย โดยมีรายละเอียดดังนี้

5.1 แนวทางการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของกิจกรรมของรัฐที่ได้รับการยกเว้นตามหลัก GDPR

GDPR กำหนดหลักเกณฑ์การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลเป็นการทั่วไปเพื่อใช้บังคับเป็นกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของประเทศสมาชิกในสหภาพยุโรป ทั้งหมดนั้น GDPR ได้กำหนดแนวทางการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของกิจกรรมของรัฐเอาไว้ 3 กรณี ได้แก่

กรณีที่ 1 การใช้อำนาจรัฐเพื่อประโยชน์ในด้านความมั่นคงและการบังคับใช้กฎหมาย⁵⁹

กรณีที่ 2 การดำเนินการเพื่อวัตถุประสงค์ในการป้องกัน สืบสวน ตรวจสอบ หรือดำเนินคดีกับความผิดหรือการลงโทษทางอาญา แต่กำหนดให้ประเทศสมาชิกไปดำเนินการตามกฎหมายเฉพาะ อาทิ Directive (EU) 2016/6804760 ซึ่งเป็นกำหนดกฎหมายเฉพาะในการคุ้มครองบุคคลธรรมดาจากการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลโดยหน่วยงานของรัฐที่มีอำนาจเพื่อวัตถุประสงค์ในการป้องกัน การสืบสวน การตรวจสอบ หรือการฟ้องร้องการกระทำความผิดหรือการดำเนินการลงโทษทางอาญา และการเคลื่อนย้ายข้อมูลดังกล่าวโดยเสรี⁶¹

⁵⁸ในหมายเหตุของการร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ไม่ได้ระบุเอาไว้ว่ากฎหมายฉบับนี้มีต้นแบบมาจาก GDPR ของสหภาพยุโรป แต่เมื่อพิจารณาในรายงานการประชุมของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ จะเห็นได้ว่า GDPR มีอิทธิพลต่อการร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้เป็นอย่างมาก, ดู สภานิติบัญญัติแห่งชาติ, รายงานการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ครั้งที่ 18/2562 (วันพุธที่ 27 กุมภาพันธ์ 2562) 98.

⁵⁹General Data Protection Regulation (EU GDPR), Recital 16.

⁶⁰General Data Protection Regulation (EU GDPR), Recital 19.

⁶¹General Data Protection Regulation (EU GDPR), Recital 19.

กรณีที่ 3 การดำเนินกิจกรรมของศาลและหน่วยงานด้านกระบวนการยุติธรรมอื่น ๆ โดยกำหนดให้ประเทศสมาชิกไปกำหนดหลักเกณฑ์การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่ใช้บังคับเฉพาะกับศาล และหน่วยงานด้านกระบวนการยุติธรรมอื่น ๆ⁶²

จากทั้ง 3 กรณี จะเห็นได้ว่า GDPR ของสหภาพยุโรปมีความมุ่งหมายที่จะให้ประเทศสมาชิกของสหภาพยุโรปมีอิสระในการกำหนดหลักเกณฑ์การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจอรัฐ เพื่อประโยชน์ด้านความมั่นคง การดำเนินการเพื่อวัตถุประสงค์ในการป้องกัน สืบสวน ตรวจจับ หรือดำเนินคดีกับความผิดหรือการลงโทษทางอาญา โดยให้ประเทศสมาชิกกำหนดหลักเกณฑ์ไว้ในกฎหมายเฉพาะหรือแก้ไขกฎหมายเดิมเพื่อให้สอดคล้องกับหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ใน GDPR โดยมีสาระสำคัญ 4 ประการ ได้แก่⁶³ ประการแรก กำหนดไว้ชัดเจนและบัญญัติไว้ในกฎหมาย ประการที่สอง เคารพสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคล ประการที่สาม เป็นมาตรการที่จำเป็น และได้สัดส่วนในสังคมประชาธิปไตย และประการที่สี่ มาตรการดังกล่าวหากไม่ใช่จะกระทบต่อเป้าประสงค์ที่ชอบด้วยกฎหมาย ทำให้การยกเว้นไม่ใช้บังคับกับหน่วยงานของรัฐของสหภาพยุโรปตาม GDPR เป็นไปอย่างมีเงื่อนไขภายใต้กฎเฉพาะที่มีการรับประกันสิทธิของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล

นอกจากนี้ ศาลสิทธิมนุษยชนแห่งสหภาพยุโรป (European Court of Human Rights: ECtHR) ยังได้เคยวางแนวคำพิพากษาเกี่ยวกับการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ของรัฐตามกฎหมายเฉพาะในการเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อประโยชน์ในด้านความมั่นคง ทั้งนี้ ในการเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อวัตถุประสงค์ในด้านความมั่นคงหน่วยงานของรัฐต้องคำนึงถึงความชอบธรรมในการจัดเก็บและรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคล โดยต้องพิจารณาตามหลักความจำเป็น (Necessity) ความได้สัดส่วน (Proportionality) และวัตถุประสงค์เฉพาะ (Purpose Specification) ในการเก็บรวบรวม และเข้าถึงข้อมูลด้วย เพื่อไม่ให้เกิดการกระทำในลักษณะดังกล่าวกลายเป็นการกระทำอันละเมิดสิทธิมนุษยชน⁶⁴

⁶²General Data Protection Regulation (EU GDPR), Recital 20.

⁶³Privacy International, **A Guide for Policy Engagement on Data Protection: The Keys to Data Protection** [Online], available URL: <https://privacyinternational.org/sites/default/files/201809/Data%20Protection%20COMPLETE.pdf>, 2024 (May, 16).

⁶⁴European Union Agency for Fundamental Rights and Council of Europe, **Handbook on European Data Protection Law** [Online], available URL: http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-coe-edps-2018-handbook-data-protection_en.pdf, 2024 (May, 17).

5.2 การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของสหราชอาณาจักร

ในปัจจุบัน ประเทศอังกฤษมีรูปแบบของกระบวนการทางอาญา (The Criminal Procedure) ที่แบ่งอำนาจการควบคุมออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนแรกในชั้นที่ดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยพนักงานสอบสวนหรือตำรวจเฉพาะคดีความผิดเล็กน้อย พนักงานสอบสวนหรือตำรวจมีอำนาจสอบสวน และตัดสินใจว่าสมควรจะดำเนินคดีต่อไปหรือไม่ และส่วนที่สองในชั้นตอนที่ดำเนินการโดยแมจิสเตรท (Magistrate) หรือพนักงานอัยการ กล่าวคือ เมื่อพนักงานอัยการได้รับผลการสอบสวนของพนักงานสอบสวนหรือตำรวจแล้วสามารถดำเนินการฟ้องร้องผู้ต้องหาต่อศาลนั่นเอง ทั้งนี้ เนื่องจากประเทศอังกฤษใช้ระบบกฎหมาย Common Law ไม่ใช่ระบบประมวลกฎหมายอย่างประเทศ Civil Law ดังนั้น ในประเทศอังกฤษจึงไม่มีประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาการดำเนินการต่างๆ ขององค์กรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไม่ว่าจะเป็นตำรวจ อัยการ ศาล หรือราชทัณฑ์ จะเป็นไปตามกฎหมายเฉพาะ เช่น การสอบสวนของตำรวจจะเป็นไปตาม The Police and Criminal Evidence Act 1984 เป็นต้น⁶⁵

ทั้งนี้ ในประเด็นการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ในประเทศสหราชอาณาจักร พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ค.ศ. 2018 (Data Protection Act 2018: DPA 2018) เป็นพระราชบัญญัติที่ตราขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับ GDPR ของสหภาพยุโรป โดยกำหนดให้การประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลเป็นไปตาม GDPR⁶⁶ เว้นแต่ได้มีการกำหนดเนื้อหาเฉพาะ รวมไปถึงการกำหนดเนื้อหาเฉพาะเกี่ยวกับการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลในกิจกรรมที่เกี่ยวกับศาลและองค์กรที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมไว้ในส่วนที่ 3 ของ DPA 2018 ตัวอย่างเช่น หน้าที่ในการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อวัตถุประสงค์ในการบังคับใช้กฎหมายโดยคำนึงถึงกฎหมาย และความยุติธรรม และหน่วยงานที่ปฏิบัติตามกฎหมายจะต้องแสดงให้เห็นว่า การกระทำนั้นอ้างอิงอยู่กับบทบัญญัติของกฎหมายใด โดยอาจจะอาศัยอำนาจจากกฎหมายมากกว่าหนึ่งฉบับก็ได้⁶⁷ นอกจากนี้ ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลควรจะต้องแยกแยะความแตกต่างระหว่างข้อมูลส่วนบุคคลที่อิงตามข้อเท็จจริง และข้อมูลที่มีพื้นฐานมาจากความคิดเห็นหรือการประเมิน⁶⁸ อาทิ ค่าให้การของพยาน รวมถึงต้อง

⁶⁵ ญัตติญา ชุ่มใจชน, “ขอบเขตในการใช้อำนาจรัฐในการรวบรวมพยานหลักฐาน,” (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2556), หน้า 56.

⁶⁶ GOV.UK, **Data Protection** [Online], available URL: <https://www.gov.uk/dataprotection#:~:text=The%20Data%20Protection%20Act%202018%20is%20the%20UK's%20implementation%20of,used%20fairly%2C%20lawfully%20and%20transparently,2024> (May, 17).

⁶⁷ Data Protection Act 2018, Article 35.

⁶⁸ Data Protection Act 2018, Article 38.

สามารถแยกแยะข้อมูลระหว่างบุคคลประเภทต่าง ๆ อาทิ ผู้ต้องสงสัย จำเลย เหยื่อ และพยาน⁶⁹ อีกทั้งการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลจะต้องมีมาตรการในการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของข้อมูลส่วนบุคคล โดยจะต้องมีมาตรการทางเทคนิค และองค์กรเพื่อให้แน่ใจว่าผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลได้ป้องกันข้อมูลด้วยระดับความปลอดภัยที่เหมาะสม⁷⁰ ซึ่งในปัจจุบันสหราชอาณาจักรได้กำหนดแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการประมวลผลข้อมูลสำหรับผู้บังคับใช้กฎหมายไว้อย่างชัดเจน ตัวอย่างเช่น มาตรการรักษาความปลอดภัยข้อมูลที่ละเอียดอ่อน เป็นต้น

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า จากการศึกษาแนวทางการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของกิจกรรมของรัฐในสหราชอาณาจักร จะเห็นได้ว่า การยกเว้นการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลสำหรับกิจกรรมของหน่วยงานของรัฐนั้นไม่มีการยกเว้นอย่างเด็ดขาดที่ปราศจากภาระผูกพัน แต่หน่วยงานของรัฐยังจะต้องปฏิบัติหน้าที่บางประการตามกฎหมาย เฉพาะที่กำหนดหลักเกณฑ์การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล โดยกฎหมายมุ่งเน้นไปที่ความชัดเจนของข้อยกเว้น และรายละเอียดของการยกเว้น⁷¹

5.3 การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีหรือประเทศเยอรมนีเป็นประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) ระบบกฎหมายของประเทศเยอรมนีเน้นการค้นหาความจริงตามหลักความยุติธรรมในเนื้อหา ซึ่งศาลมีอำนาจในการค้นหาความจริงอย่างกว้างขวาง สามารถดำเนินการค้นหาข้อเท็จจริงในคดีได้ด้วยตนเอง ส่วนบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาก็มีหน้าที่ร่วมกันในการค้นหาความจริงเช่นเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นพนักงานสอบสวน อัยการ และทนายความ⁷² กระบวนการในการดำเนินคดีอาญาบางขั้นตอนมีลักษณะที่อาจกระทบต่อสิทธิ และเสรีภาพของผู้ต้องหา รัฐจึงมีหน้าที่ในการให้หลักประกันสิทธิเสรีภาพแก่ผู้ต้องหาด้วยการกำหนดให้องค์กรที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการ

⁶⁹Information Commissioner's Office, **Guideline to Legal Enforcement: Principles** [Online], available URL: <https://ico.org.uk/for-organisations/law-enforcement/guide-to-le-processing/>, 2024 (May, 17).

⁷⁰Data Protection Act 2018, Article 40.

⁷¹Huw Beverley-Smith, Ansgar Ohly and Agnès Lucas-Schloetter, **Privacy, Property and Personality** [Online], available URL: https://assets.cambridge.org/052182/0804/frontmatter/05_21820804_frontmatter.pdf, 2024 (June, 21).

⁷²หยาดฝน ชูแสง, “หลักการรับฟังพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นหรือได้มาโดยมิชอบ: ศึกษาเปรียบเทียบสถานะของพยานหลักฐานที่ได้มาโดยเอกชนกับกรณีได้มาโดยเจ้าหน้าที่รัฐ,” (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2559), หน้า 80 - 83.

ยุติธรรมทางอาญาดึงผูกพันตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย โดยการกระทำให้เกิดความสมดุลระหว่างสิทธิเสรีภาพของบุคคล กับผลประโยชน์ของรัฐในการดำเนินคดี หลักการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาตามกฎหมายเยอรมัน ปรากฏหลักการใหญ่อยู่ในรัฐธรรมนูญของประเทศเยอรมนี (Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland) ซึ่งสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของประเทศเยอรมนีนั้นก็เป็นส่วนหนึ่งของการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนตามรัฐธรรมนูญฯ เพื่อใช้เป็นการป้องกันการกระทำของรัฐในการละเมิดสิทธิเสรีภาพของปัจเจกบุคคล⁷³

ทั้งนี้ สำหรับรูปแบบการละเมิดสิทธิเกี่ยวกับบุคคลของประเทศเยอรมนีได้มีการแบ่งออกเป็น 5 กรณี ได้แก่ 1) การล่วงล้ำเข้าไปในความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคล (Intrusion into Private Sphere) เช่น การลักลอบถ่ายภาพส่วนตัวของบุคคล 2) การเผยแพร่ข้อมูลส่วนตัวของบุคคล (The publication of personal information) เช่น การเผยแพร่ชื่อหรือข้อมูลส่วนตัวของบุคคล 3) การกระทำให้บุคคลเสื่อมเสียชื่อเสียง (Defamation) กรณีนี้จะมีลักษณะที่คล้ายคลึงกับการหมิ่นประมาทตามกฎหมายไทย 4) การไขว่คว้าแพร่หลายในข้อความอันเป็นเท็จ (False Light) เช่น การนำภาพของบุคคลไปประกอบข้อความที่ไม่ตรงกับความจริง และ 5) การหาประโยชน์เชิงพาณิชย์จากสิทธิเกี่ยวกับบุคคล (Appropriation of Personality) เช่น การนำภาพของบุคคลไปใช้ประกอบการโฆษณา

สำหรับประเด็นในการค้นหาความจริงในคดีอาญา รัฐธรรมนูญของเยอรมนีได้กำหนดหลักการพื้นฐานที่สำคัญ โดยหลักการพื้นฐานหนึ่ง ได้แก่ หลักความได้สัดส่วน (Verhältnismässigkeit หรือ Principle of Proportionality) คือ การไม่รับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาโดยการล่วงละเมิดสิทธิส่วนบุคคลเพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลซึ่งคือประชาชนในรัฐ เป็นหลักการที่เปิดให้ศาลใช้ดุลพินิจโดยการชั่งน้ำหนักระหว่างสัดส่วนความรุนแรงของความผิด และความน่าสงสัยว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดกับสัดส่วนความสำคัญแห่งสิทธิ และเสรีภาพแห่งเอกชน ในการพิจารณาคดีอาญา ศาลจะใช้พยานหลักฐานกับคดีได้หรือไม่ ถ้าศาลชั่งน้ำหนักแล้วเห็นว่าสิทธิความเป็นอยู่ส่วนตัวของจำเลยมีน้ำหนักมากกว่าพยานหลักฐานจะถูกยับยั้งโดยไม่ต้องพิจารณาว่าพยานหลักฐานที่ได้มาจากพนักงานตำรวจนั้นเป็นพยานหลักฐานที่ได้มาโดยถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่

อย่างไรก็ดี การได้มาซึ่งพยานหลักฐานโดยการกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐ ซึ่งเป็นการได้มาโดยการจับ การค้น หรือการยึด ซึ่งในแต่ละกรณีมีกฎหมายให้อำนาจ และขอบเขตในการกระทำไว้ ได้แก่ German Code of Criminal Procedure เช่น การค้นหาพยานหลักฐานและรื้อรอยการกระทำความผิด หรือที่เรียกว่า “การค้นในชั้นสืบสวนสอบสวน (Ermittlungsdurchsuchung)” ซึ่งตามกฎหมายเยอรมันให้อำนาจการออกหมายค้นเป็นอำนาจของผู้พิพากษา เว้นแต่ ในกรณีหากเน้นเข้าไปจะเป็นอันตราย

⁷³Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland, Article 2.

(Danger in Delay) กฎหมายให้เป็นอำนาจของพนักงานอัยการหรือเจ้าพนักงานตำรวจด้วย ซึ่งหากการตรวจค้นไม่เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ จะทำให้การตรวจค้นเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย และส่งผลทำให้เป็นพยานหลักฐานที่มีอาจรับฟังได้

นอกจากนี้ ประเทศเยอรมนีได้กำหนดแนวทางการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในการดำเนินคดีทางอาญาเอาไว้อย่างชัดเจนใน German Code of Criminal Procedure ซึ่งเป็นการสร้างสมดุลระหว่างสิทธิความเป็นส่วนตัว และการกำหนดอำนาจของเจ้าหน้าที่รัฐโดยชัดเจน ตัวอย่างเช่น การเก็บข้อมูลภาพถ่ายและลายนิ้วมือของผู้ต้องหา⁷⁴ ขั้นตอนการใช้ และเปิดเผยโมเลกุล และพันธุกรรมของผู้ต้องหา⁷⁵ การใช้ข้อมูลส่วนบุคคลที่ดึงมาจากไฟล์อิเล็กทรอนิกส์⁷⁶ การใช้ข้อมูลส่วนบุคคลจากไฟล์อิเล็กทรอนิกส์⁷⁷ มาตรการสืบสวนทางเทคนิคเกี่ยวกับอุปกรณ์เคลื่อนที่⁷⁸ การจับคู่ข้อมูลข้อมูลส่วนบุคคลโดยอัตโนมัติกับข้อมูลที่มีอยู่⁷⁹ เป็นต้น รวมทั้งได้มีคำพิพากษาของศาลที่มีคำสั่งให้พยานหลักฐานที่ดำเนินการโดยบุคคลเอกชน (Private individuals) ที่ส่งมอบให้แก่เจ้าพนักงานตำรวจเกิดผลกระทบต่อสิทธิส่วนบุคคล เช่น การใช้เทปบันทึกเสียงเป็นพยานหลักฐานในคดีลักพาตัวซึ่งได้บันทึกเสียงของผู้กระทำความผิดไว้ไม่สามารถรับฟังเป็นพยานหลักฐานได้⁸⁰ เป็นต้น

6. วิเคราะห์การนำกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลมาใช้ในการสร้างดุลยภาพระหว่างหลักการควบคุมอาชญากรรม (Crime Control) กับหลักศุภนิติกระบวนการ (Due Process)

ในส่วนนี้จะเป็นการวิเคราะห์ความจำเป็นในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา รวมทั้งแนวทางการนำกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลมาใช้ในการสร้างดุลยภาพระหว่างหลักการควบคุมอาชญากรรม (Crime Control) กับหลักศุภนิติกระบวนการ (Due Process) โดยมีรายละเอียดที่สำคัญ ดังนี้

⁷⁴German Code of Criminal Procedure, Section 81b.

⁷⁵German Code of Criminal Procedure, Section 81f.

⁷⁶German Code of Criminal Procedure, Section 498.

⁷⁷German Code of Criminal Procedure, Section 496.

⁷⁸German Code of Criminal Procedure Section, 100i.

⁷⁹German Code of Criminal Procedure Section, 98b.

⁸⁰คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3782/2564.

6.1 ความจำเป็นในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลเป็นปัจจัยหลักที่นำไปสู่การรักษาสิทธิความเป็นส่วนตัว (Right to Privacy) เนื่องจากข้อมูลส่วนบุคคลเป็นสิ่งที่เน้นย้ำให้เห็นถึงความเป็นตัวตน และอัตลักษณ์ของบุคคล ซึ่งเมื่อถูกละเมิดแล้วจะกระทบต่อสิทธิความเป็นส่วนตัวส่วนบุคคล หรือก้าวไปถึงที่สุดกระทบต่อสิทธิในความเป็นตัวตนของมนุษย์คนนั้น ^{๖1} การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่รัฐต้องให้ความคุ้มครอง และรักษาข้อมูลส่วนบุคคลของประชาชนภายในรัฐ โดยจัดให้มีบทบัญญัติของกฎหมายเพื่อมาคุ้มครอง ซึ่งกรณีของประเทศไทย คือ พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562

สำหรับในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งเป็นกระบวนการที่ส่งผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคล จึงจำเป็นต้องรักษาสมดุลระหว่างการให้อำนาจเจ้าหน้าที่รัฐในการนำตัวผู้ต้องหา มาลงโทษ และการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยมิให้ถูกละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และสิทธิขั้นพื้นฐาน ซึ่งในการดำเนินคดีอาญาแต่ละขั้นตอนล้วนมีการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลไว้จำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็นภาพถ่ายในคดี ชี้อสกุล ตำแหน่งรูปพรรณ ข้อมูลพันธุกรรมจากการตรวจพิสูจน์ ฯลฯ ทั้งนี้ เพราะข้อมูลส่วนบุคคลเป็นสิ่งสามารถใช้ในการเชื่อมโยงถึงตัวตนของบุคคล ทั้งยังอาจใช้ในการติดตาม หรือยืนยันถึงการกระทำ และพฤติกรรมของบุคคล^{๖2} การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลจึงจัดเป็นกลไก ที่ช่วยป้องกันการรักษาการละเมิดสิทธิมนุษยชน เช่น การแทรกแซงความเป็นส่วนตัว การใช้ข้อมูลที่เกินขอบเขต เป็นต้น อันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานอย่างหนึ่งควรได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย และได้รับการคุ้มครองจากผู้ใช้อำนาจรัฐตั้งแต่ต้นธารในการดำเนินคดีจนถึงคดีถึงที่สุด กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการจัดทำแนวทางหรือหลักเกณฑ์ในการทำให้ข้อมูลของรัฐได้มา หรืออยู่ภายใต้การครอบครองของรัฐในฐานะผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลมีความปลอดภัย และเกิดประโยชน์ ต่อกระบวนการยุติธรรมมากที่สุด

6.2 การนำกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลมาใช้ในการกำหนดขอบเขตในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อได้มาซึ่งพยานหลักฐาน

แม้สิทธิความเป็นส่วนตัวจะเป็นสิทธิสัมพัทธ์ที่อาจถูกจำกัดได้หากมีความจำเป็นต้องจำกัดสิทธิเพื่อการดำรงอยู่ และความสามารถในการทำภารกิจของรัฐ และการจำกัดสิทธิของประชาชนเพื่อประโยชน์สาธารณะ แต่การแทรกแซงสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคลของรัฐจะทำได้โดยอาศัยเหตุผลเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของส่วนรวม หรือเพื่อประโยชน์สาธารณะ รวมทั้งการแทรกแซง

^{๖1}นคร เสรีรักษ์, *ความเป็นส่วนตัว: ความคิด ความรู้ ความจริง และพัฒนาการเรื่องการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในประเทศไทย*, (แพร่: สำนักพิมพ์แพร่ พี เพรส, 2563), หน้า 62.

^{๖2}รติมา สุระรัตนชัย, “แนวทางการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในชั้นสืบสวน และสอบสวนคดีอาญา,” (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ปีการศึกษา 2565), หน้า 33.

ของรัฐที่ส่งผลต่อสิทธิและเสรีภาพจะต้องกระทำภายใต้หลักความได้สัดส่วน กล่าวคือ กฎหมายหรือมาตรการที่ให้อำนาจในการจำกัดสิทธิเสรีภาพจะต้องเป็นมาตรการที่สามารถนำมาใช้ได้จริงในทางปฏิบัติ ส่งผลกระทบกระท่อนต่อสิทธิ และเสรีภาพของประชาชนน้อยที่สุด และต้องเป็นมาตรการที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่มหาชนยิ่งกว่าที่จะก่อให้เกิดความเสียหายแก่เอกชนหรือแก่สังคมโดยรวม

ในปัจจุบันการค้นหาคำความจริงในคดีอาญามีวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานในการพิจารณาตัดสินคดี เสมือนเป็นกุญแจดอกแรกที่จะไขไปสู่กระบวนการพิจารณาตัดสินคดีที่ยุติธรรม จึงมีความจำเป็นที่เจ้าพนักงานสืบสวนจะต้องได้มาซึ่งข้อมูลข่าวสาร ข้อเท็จจริง ตลอดจนพยานหลักฐานต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ในการรักษาความสงบเรียบร้อยหรือนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ แต่จากการศึกษาพบว่า อำนาจของพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134 มิได้มีการกำหนดขอบเขตหรือข้อยกเว้นในการรวบรวมพยานหลักฐานไว้ นอกจากนี้ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา รวมทั้งกฎหมายเฉพาะที่เกี่ยวข้องยังไม่ได้กำหนดแนวทางในการเก็บรักษาเปิดเผย และการทำลายข้อมูลส่วนบุคคลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่เพียงพอ ซึ่งอาจส่งผลทำให้การใช้อำนาจของรัฐเกินขอบเขตไปจากเจตนารมณ์ของหลัก Crime Control และไม่ได้สัดส่วนเมื่อเทียบกับผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพที่ผู้ต้องหาได้รับ

ทั้งนี้ กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของประเทศไทยจัดเป็นระบบการใช้ข้อมูลส่วนบุคคลอย่างมีเงื่อนไข (Conditional Model) โดยเป็นระบบที่กฎหมายกำหนดมาตรฐานการใช้ประโยชน์จากข้อมูลส่วนบุคคล ดังนั้น เจตนารมณ์กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลจึงมีบทบาทเป็นกฎหมายที่เข้ามาช่วยส่งเสริมสิทธิความเป็นส่วนตัวได้ครบเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา อีกทั้ง แม้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาจะเป็นกิจกรรมที่ได้รับการยกเว้นไม่ต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 แต่ในทางสากล การยกเว้นการบังคับใช้กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลจะไม่ยอมรับให้ทำได้ในลักษณะที่เด็ดขาด แต่จะกำหนดหน้าที่ให้กับหน่วยงานของรัฐในฐานะผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลต้องดำเนินการบางประการ เพื่อคุ้มครองสิทธิของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล ตัวอย่างเช่น ในกรณีของสหภาพยุโรป และสหราชอาณาจักร ที่กฎหมายไม่ยอมรับให้มีการยกเว้นการบังคับใช้กฎหมายกับหน่วยงานของรัฐด้านความมั่นคง และหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายในวัตถุประสงค์ด้านความมั่นคง และการบังคับใช้กฎหมายโดยสมบูรณ์⁸³ แต่จะยกเว้นอย่างมีเงื่อนไข โดยกำหนดให้หน่วยงานของรัฐต้องคำนึงถึงความจำเป็น ความได้สัดส่วน และวัตถุประสงค์ของการกระทำที่เฉพาะเจาะจง

นอกจากนี้ จากการศึกษากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศเยอรมนี ได้แก่ German Code of Criminal Procedure จะเห็นได้ว่า มีการกำหนดแนวทางการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลเอาไว้อย่างชัดเจน เพื่อนำมากำหนดสัดส่วน และขอบเขตของระดับพื้นที่ที่รัฐจะสามารถ

⁸³เชมภัทร ทฤษฎีคุณ, เรื่องเดิม, หน้า 41.

ใช้อำนาจรัฐไม่ให้มีการรุกราล้ำสิทธิความเป็นส่วนตัวมากเกินไปจนสมควร ทั้งในกระบวนการรวบรวมข้อมูล การเก็บรักษา ไปจนถึงการทำลายข้อมูล ดังนั้น จะเห็นได้ว่า กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของไทย จึงสามารถเข้ามาช่วยถ่วงดุลมิให้กาใช้อำนาจของพนักงานสอบสวนตามหลัก Crime Control ในการค้น การตรวจตัวผู้ต้องหาหรือผู้เสียหาย การเรียกตัวผู้ต้องหาเพื่อสอบสวน หรือการตรวจพิสูจน์ โดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ เพื่อรวบรวม และได้มาซึ่งพยานหลักฐานนั้นเกินขอบเขต และไม่ได้สัดส่วนกับ ผลกระทบของผู้ต้องหาจนเกินไป

ตัวอย่างเช่น ในกรณีของการรวบรวมพยานหลักฐาน กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล จะเข้ามาช่วยถ่วงดุลการล่วงล้ำสิทธิความเป็นส่วนตัวของคดีที่จะนำมาสู่แนวทางการรวบรวมพยานหลักฐานตาม ระดับผลกระทบต่อสิทธิส่วนตัวของผู้เสียหายหรือผู้ต้องหา เช่น คดีที่เป็นความผิดต่อชีวิต ร่างกาย หรือ ความผิดเกี่ยวกับเพศ ซึ่งมีข้อมูลส่วนบุคคลประเภทข้อมูลอ่อนไหวเป็นจำนวนมาก อาจมีแนวทางในการ เก็บรวบรวมพยานหลักฐานแตกต่างจากคดีที่เป็นความผิดต่อทรัพย์ เป็นต้น รวมทั้งการรวบรวมพยานหลักฐาน อาจกำหนดแนวทางเพื่อนำข้อมูลพยานหลักฐานเหล่านี้ไปใช้ในการพิจารณาตัดสินอย่างระมัดระวัง เช่น การขอความยินยอมจากผู้เสียหายผู้เป็นเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล เป็นต้น

ตัวอย่างคดีที่น่าสนใจเกี่ยวกับการได้พยานหลักฐานมาจากการดำเนินการของเอกชน ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ได้แก่ The Diary Case⁸⁴ ซึ่งเป็นคดีแรกที่ถืออย่างชัดเจนว่าการยกเว้น พยานหลักฐานอยู่บนพื้นฐานการละเมิดสิทธิตามกฎหมายพื้นฐาน เนื่องจากพยานหลักฐานที่ได้มา คือบันทึกส่วนตัวเป็นพยานหลักฐานที่ละเมิดสิทธิความเป็นส่วนตัวเป็นส่วนตัวของจำเลยภายใต้บทบัญญัติ กฎหมายพื้นฐาน โดยศาลเน้นย้ำว่าการยับยั้งพยานหลักฐานในคดีนี้มีความเหมาะสมแล้ว เนื่องจาก ความร้ายแรงของการรุกราล้ำสิทธิความเป็นส่วนตัว (Gravity of The Intrusion) มีน้ำหนักมากกว่า สภาพแห่งข้อหาที่เป็นความผิด คือ ฐานเบิกความเท็จ ในทางกลับกัน ศาลชี้ให้เห็นว่า หากบันทึกส่วนตัว ที่จะใช้เป็นพยานหลักฐานในการกระทำความผิดอาญาที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบของจำเลย เป็นกรณีความผิดร้ายแรง พยานหลักฐานดังกล่าวจะไม่ได้รับการปกป้อง เนื่องจากผลประโยชน์ของรัฐ ในการดำเนินคดี จากคดีดังกล่าวทำให้เห็นได้ว่า ศาลได้พิจารณาชั่งน้ำหนักโดยกำหนดเส้นแบ่งระหว่าง ความเสียหายของบุคคลในการถูกละเมิดสิทธิความเป็นส่วนตัว และผลประโยชน์ของรัฐในการนำ ผู้กระทำความผิดมาลงโทษที่จะต้องได้สัดส่วนกัน

นอกจากนี้ ในกรณีของการเก็บรักษาพยานหลักฐาน กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล อาจเข้ามาช่วยในการพิจารณาแนวทางในการประเมินความเสี่ยงของข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อนำมาสู่ ระดับความระมัดระวังในการเก็บพยานหลักฐานที่มีข้อมูลส่วนบุคคล เช่น หากเป็นคดีที่เป็นความผิด

⁸⁴Judgment of February 21, 1964, BGH, 19 BGHSt 325, อ้างถึงใน Craig Mann Bradley, *The Exclusionary Rule in Germany* [Online], available URL: <https://www.jstor.org/stable/pdf/1340998.pdf>, 2024 (June, 2).

เกี่ยวกับเพศ ควรมียูทิลิตี้การรักษาพยาบาลหลักฐานที่มีข้อมูลเกี่ยวกับผู้เสียหายที่เข้มงวด ไม่ให้ผู้อื่นสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ง่าย เว้นแต่เป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ เป็นต้น

ดังนั้น สำหรับกรณีในประเทศไทย สามารถนำแนวทางในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล มาปรับใช้กับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยการพิจารณาเพิ่มเติมแนวทางการกำหนดขอบเขตของพนักงานสอบสวนในการแสวงหาพยานหลักฐาน โดยคำนึงถึงสิทธิความเป็นส่วนตัว และการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลประกอบด้วย

6.3 การนำกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลมาใช้ในการกำหนดมาตรการรักษาความปลอดภัย ในการประมวลผลตลอดวงจรชีวิตของข้อมูล (Crime Control มีประสิทธิภาพด้วย)

นอกเหนือไปจากการกำหนดขอบเขตในการรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลไม่ให้เกินสัดส่วน และเกินเจตนารมณ์หลักการพื้นฐานในการดำเนินกระบวนการพิจารณาทางอาญาตามหลัก Crime Control แล้ว ในปัจจุบัน แม้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาจะจัดเป็นกิจกรรมที่ได้รับการยกเว้นดังที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น แต่หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องยังมีหน้าที่ในการกำหนดมาตรการเพื่อรักษาความปลอดภัยข้อมูลส่วนบุคคลให้มีความปลอดภัยอยู่เสมอ ซึ่งจากการศึกษา พบว่า ในปัจจุบันประเทศไทยยังไม่มีมีการกำหนด มาตรการเพื่อรักษาความปลอดภัยข้อมูลส่วนบุคคลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาอย่างชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชั้นสอบสวน

ทั้งนี้ แม้กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลจะได้กำหนดหน้าที่ของผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลเอาไว้อย่างชัดเจน และกำหนดสิทธิของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลไว้อย่างชัดเจน แต่เจตนารมณ์ที่สำคัญอีกประการหนึ่งของกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล คือ การออกแบบความเป็นส่วนตัว (Privacy by Design) กล่าวคือ แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นส่วนตัวโดยการออกแบบเป็นส่วนสำคัญของความปลอดภัยของข้อมูล โดยดำเนินการได้ผ่านกระบวนการความปลอดภัยเชิงเทคนิค และองค์กร อันเป็นส่วนเสริมสร้างสิทธิความเป็นส่วนตัวให้ได้รับการคุ้มครองอย่างถูกต้อง และเป็นปัจจุบันอยู่เสมอ ซึ่งในปัจจุบันกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของไทยได้มีการประกาศใช้ประกาศคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล เรื่อง มาตรการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2565 อย่างไรก็ดี ประกาศฯ ฉบับดังกล่าวเป็นเพียงมาตรฐานขั้นต่ำในการรักษาความปลอดภัยของข้อมูลส่วนบุคคล แต่ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล โดยเฉพาะหน่วยงานของรัฐมีหน้าที่ในการจัดทำ มาตรการการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลให้เหมาะสมกับบริบทในแต่ละภาคส่วน อันเป็นการช่วยส่งเสริมสิทธิความเป็นส่วนตัวของทั้งผู้ต้องหา และผู้เสียหาย ที่ส่งผลต่อการสร้างสมดุลให้หลัก Crime Control มีประสิทธิภาพ และขณะเดียวกันก็รักษากระบวนการพิจารณาคดีอาญาให้มีมาตรฐานด้านความปลอดภัยตามหลัก Due Process ด้วย

6.4 การจัดทำแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการนำกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

การนำกฎหมายคุ้มครองข้อมูลมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญานอกเหนือไปจากทางด้านเนื้อหาแล้ว การสร้างความตระหนักรู้ในด้านการเคารพสิทธิความเป็นส่วนตัว และการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลจัดเป็นปัจจัยที่สำคัญในการสร้างเสริมการทำงานของบุคคลที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งในปัจจุบันประเทศไทยยังไม่มีการจัดทำแนวปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลสำหรับพนักงานสอบสวนอย่างชัดเจน ซึ่งเมื่อพิจารณาตัวอย่างของสหราชอาณาจักรจะเห็นได้ว่า มีการกำหนดแนวปฏิบัติที่ชัดเจนสำหรับหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชั้นสอบสวน เพื่อให้พนักงานเจ้าหน้าที่สามารถปฏิบัติตามได้อย่างเป็นรูปธรรม รวมทั้งเกิดความรู้ความเข้าใจในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลทั้งผู้ต้องหา ผู้เสียหาย และพยาน ซึ่งหากพนักงานเจ้าหน้าที่ใช้อำนาจของตนโดยตั้งอยู่บนความเคารพซึ่งสิทธิความเป็นส่วนตัว และมีความรู้ความเข้าใจในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล จะส่งผลทำให้กระบวนการต้นธารแห่งความยุติธรรมเกิดความมั่นคงในการเสริมสร้างสิทธิเสรีภาพมากขึ้น ซึ่งจะมาสู่การเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้อำนาจของรัฐโดยไม่เสียต้นทุนในการจัดการระบบเพื่อคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่มีจำนวนมากจนเกินไป และเป็นผลดีต่อการเพิ่มประสิทธิภาพของหลัก Crime Control ในขณะที่ผู้ต้องหาหรือผู้เสียหายไม่ได้สูญเสียสิทธิความเป็นส่วนตัวไปตามหลัก Due Process นั้นเอง

7. บทสรุป

กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลมีเจตนารมณ์ในการคุ้มครองสิทธิความเป็นส่วนตัว อันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน ดังนั้น ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาซึ่งเป็นกระบวนการสำคัญที่มีวัตถุประสงค์ในการกำหนดวิธีในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาดำเนินคดีให้เกิดความยุติธรรมมากที่สุด ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของผู้กระทำความผิด จึงจำเป็นที่จะต้องพิจารณาถึงสิทธิความเป็นส่วนตัวของผู้ต้องหาด้วย เพื่อให้ไม่ส่งผลทำให้อำนาจของเจ้าพนักงานในการแสวงหาพยานหลักฐานตามหลัก Crime Control มากเกินไป กฎหมายคุ้มครองส่วนบุคคลจึงสามารถเข้าเป็นกลไกในการกำหนดสัดส่วนหรือขอบเขตในการค้นหาความจริงในคดีอาญา ให้ตั้งอยู่บนหลักการเคารพสิทธิความเป็นส่วนตัว โดยไม่ให้เกิดความเสียหายกับปัจเจกบุคคลมากเกินไปกว่าประโยชน์ที่รัฐควรจะได้จากการดำเนินคดีตั้งแต่ในชั้นสอบสวนจนกระทั่งคดีถึงที่สุด อันเป็นการลดทอนน้ำหนักของหลัก Crime Control ไม่ให้มากจนเกินไป

นอกจากนี้ กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลยังสามารถเข้ามาช่วยจัดระบบในการรักษามาตรการความปลอดภัยของข้อมูลส่วนบุคคลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาให้ชัดเจนขึ้น กล่าวคือ แม้ในปัจจุบัน

จะมีการกำหนดยกเว้นไม่ให้นำกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลมาใช้บังคับกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา แต่ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล คือ หน่วยงานของรัฐ ยังคงมีหน้าที่ในการรักษาความปลอดภัยของข้อมูลอยู่ ดังนั้น กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลจะเป็นสารตั้งต้นในการช่วยพิจารณาแนวทางในการเก็บข้อมูลส่วนบุคคล โดยอาจพิจารณาถึงความสำคัญ และระดับความระมัดระวังในการจัดเก็บข้อมูลส่วนบุคคลได้ เช่น ปริมาณข้อมูลอ่อนไหวที่ได้รับ หรือ ความร้ายแรงแห่งคดีที่จะก่อให้เกิดการละเมิดสิทธิส่วนตัวได้ (คดีเกี่ยวกับเพศ คดีเกี่ยวกับชีวิตร่างกาย) เพื่อนำมาพิจารณาให้เกิดความได้สัดส่วน และก่อให้เกิดความเสียหายแก่ปัจเจกชนน้อยที่สุด ซึ่งในแง่หนึ่งการที่กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลเข้ามาช่วยเสริมสร้างประสิทธิภาพในการจัดทำมาตรการรักษาความปลอดภัย ก็จัดเป็นการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการใช้อำนาจของรัฐให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้นตามหลัก Crime Control ด้วยเช่นกัน

นอกจากนี้ การเสริมสร้างหลัก Crime Control โดยไม่กระทบต่อสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้กระทำความผิด เหยื่อ หรือพยานตามหลัก Due Process อีกประการหนึ่ง คือ การเสริมสร้างความตระหนักรู้ในกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล และการจัดทำแนวปฏิบัติให้แก่พนักงานเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเพื่อให้เกิดการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม ทั้งยังเป็นการสร้างความรู้ความเข้าใจในระยะยาวเพื่อให้เจ้าพนักงานมีความเข้าใจในกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลมากยิ่งขึ้น อันเป็นการเสริมสร้างการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นเช่นกัน

บรรณานุกรม

- เชมภัทร ทฤษฎีกุณ. “แนวทางการปรับใช้กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลกับกิจกรรมของรัฐที่ได้รับ การยกเว้น.” เอกสารโครงการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 4 ปีการศึกษา 2565, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- คณิต ณ นคร. *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2566.
- คณาธิป ไกยชน. *ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560* [Online]. Available URL: <https://library.parliament.go.th/th/radioscript/rr2566-oct5>: สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2566 (ตุลาคม, 5).
- ซัชชัย ยุระพันธ์. *แนวคิดและหลักการสำคัญในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา*. เอกสารประกอบการสอน, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ, 2566.
- ณัฐญา ชุ่มใจชน. “ขอบเขตในการใช้อำนาจรัฐในการรวบรวมพยานหลักฐาน.” *วิทยานิพนธ์นิติศาสตร มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 2556.
- ณัฐพงศ์ สวัสดิ์วงษ์พร. “การค้นหาความจริงจากภูมิหลังของผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน.” *วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 2550.
- ธเนศพล ธนบุญวัฒน์. “หลักนิติธรรมภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย.” เอกสารวิชาการ ส่วนบุคคล การอบรมหลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ 9 วิทยาลัยศาลรัฐธรรมนูญ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.
- นคร เสรีรักษ์. *ความเป็นส่วนตัว: ความคิด ความรู้ ความจริง และพัฒนาการเรื่องการคุ้มครอง ข้อมูลส่วนบุคคลในประเทศไทย*. แพร่: สำนักพิมพ์แพร่ พี เพรส, 2563.
- บรรเจิด สิงคะเนติ. นนทวัชร นวตระกูลพิสุทธิ์ และเรวดี ขวัญทองยิ้ม. *ปัญหาและมาตรการทาง กฎหมายในการรับรองและคุ้มครองสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว*. สำนักงานคณะกรรมการ สิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2554.
- รัตนพล ราชสันต์. “การเก็บรักษาและการลบข้อมูลส่วนบุคคลในสำนวนความที่ได้รวบรวมเก็บรักษา ในรูปแบบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์.” รายงานทางวิชาการส่วนบุคคล หลักสูตร “ผู้อำนวยการระดับต้น” รุ่นที่ 10, วิทยาลัยข้าราชการศาลยุติธรรม สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม.
- รติมา สุระรัตน์ชัย. “แนวทางการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในชั้นสืบสวน และสอบสวนคดีอาญา.” *วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ปีการศึกษา 2565*.
- วุฒิชัย จิตตานุ. “การบังคับใช้หลักการสัดส่วน (Principle of Proportionality) ในการคุ้มครองสิทธิ ปึงเอกบุคคล.” *วารสารศาลรัฐธรรมนูญ* (2549): 41.

- วีริช เลิศโสภา. “ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำผิด: ศึกษาการดำเนินคดีในชั้นก่อนฟ้อง.” *วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 2550.
- วิรัตน์ พาณิชพงษ์. “กระบวนการยุติธรรมในระบบประชาธิปไตย 100 ปี.” *เอกสารวิชาการส่วนบุคคล การอบรมหลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ 3, วิทยาลัยศาลรัฐธรรมนูญ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ*.
- วีระพงษ์ บึงไกร. “การเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540.” *วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 2543.
- สุเมธ จิตต์พานิชย์. “หลักการค้นหาความจริงในการสอบสวน.” *วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 2538.
- สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (สคส.). *การเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลตาม PDPA* [Online]. Available URL: <https://www.thailibrary.in.th/wp-content/uploads/2022/06/140300382>, 2024 (May, 25).
- สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (สพธอ.). *การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (Data Privacy)* [Online]. Available URL: <https://www.etda.or.th/getattachment/e9b828b7-7aa6-4b99-8a54-1c70f229516a/เอกสารบทความการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล.aspx>, 2567 (พฤศจิกายน, 9).
- หยาดฝน ชูแสง. “หลักการรับฟังพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นหรือได้มาโดยมิชอบ: ศึกษาเปรียบเทียบสถานะของพยานหลักฐานที่ได้มาโดยเอกชนกับกรณีได้มาโดยเจ้าหน้าที่รัฐ.” *วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 2559.
- เอกบุญ วงศ์สวัสดิ์กุล. “การควบคุมอำนาจดุลพินิจของฝ่ายปกครองโดยศาลไทย.” *วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 2534.
- อนันต์ คงเครือพันธ์. “ประโยชน์สาธารณะในแง่คุ้มครอง.” *วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์* 47, 3 (กรกฎาคม – กันยายน 2561): 717.
- อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ. *สิทธิมนุษยชนและกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์, 2529.
- Beverley-Smith. Huw, Ansgar Ohly and Agnès Lucas-Schloetter, *Privacy, Property and Personality* [Online]. Available URL: https://assets.cambridge.org/052182/0804/frontmatter/0521820804_frontmatter.pdf, 2024 (June, 21).
- Bradley, Craig Mann. *The Exclusionary Rule in Germany* [Online]. Available URL: <https://www.jstor.org/stable/pdf/1340998.pdf>, 2024 (June, 2).
- European Commission. *Data Protection in the EU* [Online]. Available URL: https://commission.europa.eu/law/law-topic/data-protection/data-protection-eu_en, 2024 (May, 18).

- European Union Agency for Fundamental Rights and Council of Europe. **Handbook on European Data Protection Law** [Online]. Available URL: http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-coe-edps-2018-handbook-data-protection_en.pdf, 2024 (May, 17).
- Ferdico, John Nicholas. Henry Francis Fradella and Christopher David Totten. **Criminal Procedure for the Criminal Justice Professional**. Wadsworth Cengage Learning, 2012.
- Ferracane, Martina Francesca. and Erik van der Marel. **Personal Data Data Models and Digital Services Trade** [Online]. Available URL: <https://openknowledge.worldbank.org/server/api/core/bitstreams/0b4562ce-777f-567b-8247-9441ec24a26c/content>, 2024 (May, 8).
- GOV.UK. **Data Protection** [Online]. Available URL: <https://www.gov.uk/dataprotection#:~:text=The%20Data%20Protection%20Act%202018%20is%20the%20UK's%20implementation%20of,used%20fairly%2C%20lawfully%20and%20transparently>, 2024 (May, 17).
- Information Commissioner's Office. **Guideline to Legal Enforcement: Principles** [Online]. Available URL: <https://ico.org.uk/for-organisations/law-enforcement/guide-to-le-processing/>, 2024 (May, 17).
- Packer, Herbert Leslie. "Two Models of the Criminal Process." **University of Pennsylvania Law Review** 113 (2507): 9–10.
- Privacy International. **A Guide for Policy Engagement on Data Protection: The Keys to Data Protection** [Online]. Available URL: <https://privacyinternational.org/sites/default/files/201809/Data%20Protection%20COMPLETE.pdf>, 2024 (May, 16).
- The Publications Office of the European Union. **Principle of proportionality** [Online]. Available URL: <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/glossary/principle-of-proportionality.html>, 2024 (May, 8).
- Wacks, Raymond. **Personal Information: Privacy and the Law**. Clarendon Press, 1989.
- Data Protection Act 2018.
- German Code of Criminal Procedure.
- Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland.
- International Covenant on Civil and Political Rights 1966.
- The European Convention Human Rights and Fundamental Freedoms 1950.
- Universal Declaration of Human Rights 1948.

